

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 26 6. julija 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Žokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk "TV-15":
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

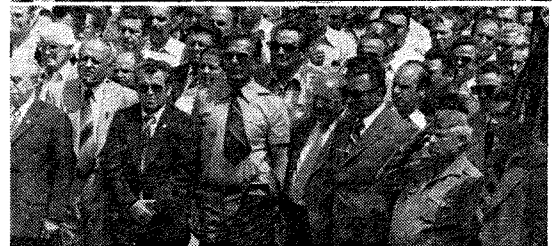
Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

"TV-15" izhaja vsak teden - izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za "TV-15" ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

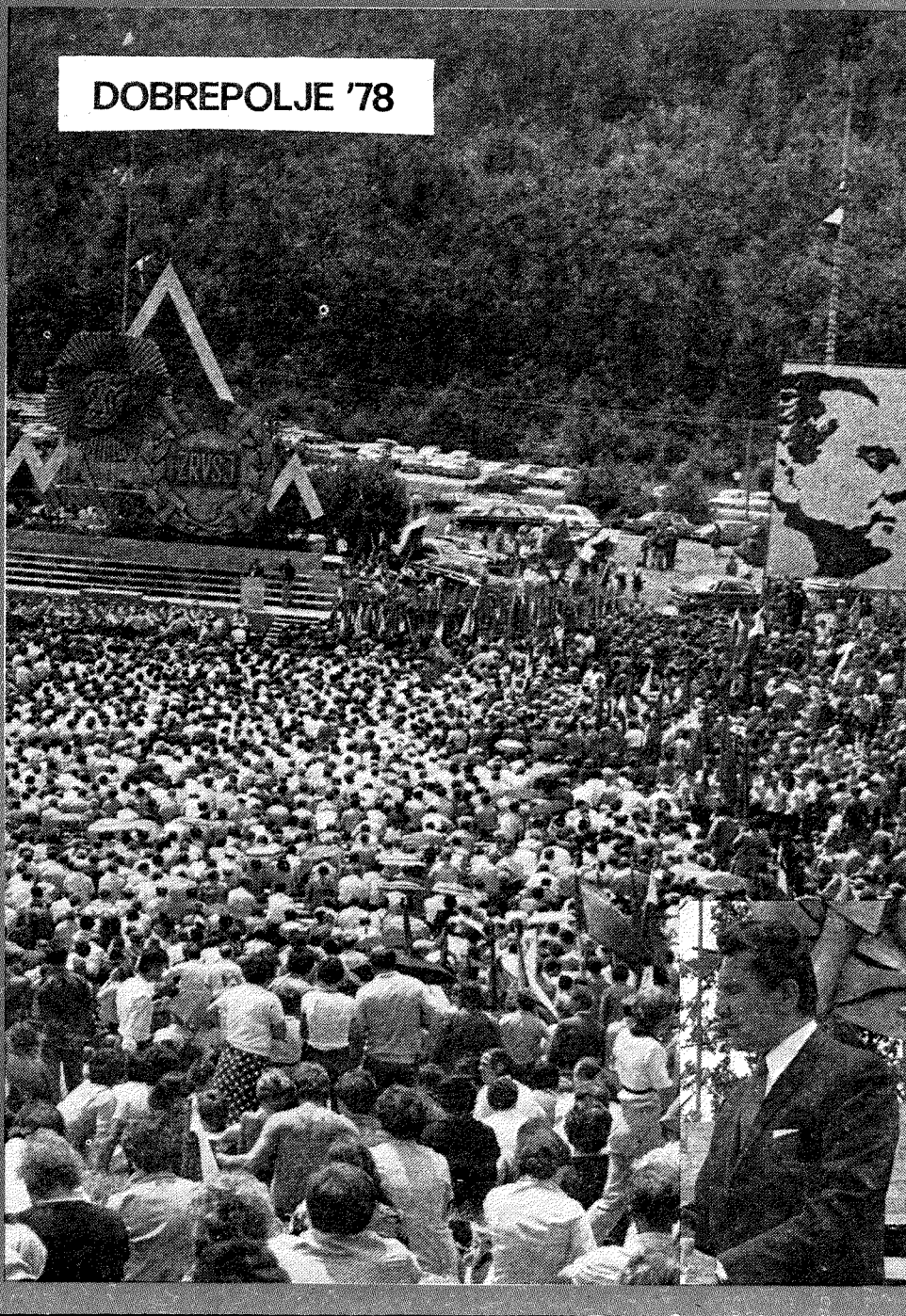
Proslava 35-letnice divizij
in korpusov NOV Slovenije

DOBREPOLJE

Dan borca 4. julija 1978

VEČNO JEČI, SUTJESKA – Sredi Doline herojev na Tjentištu je bila 4. julija osrednja republiška proslava dneva borca in petintridesete obletnice legendarne bitke na Sutjeski. »Seveda ni dovolj le opozarjati na tisto, kar je bilo,« je, med drugim, v slavnostnem, priložnostnem govoru opozoril tovariš Tito. »Iz tega se moramo česa naučiti. Bogate izkušnje, ki smo jih pridobili med vojno, je treba še bolj kot doslej preučevati, ker so sestavni del aktivnosti v okviru splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Na tej ravni smo storili že sorazmerno veliko, vendar moramo z delom nadaljevati.«

DOBREPOLJE '78

S ponosom
gledamo na
prehojeno pot
naše
revolucije

... Če se danes vprašujemo, kako je bilo mogoče na tako razvejanem ozemlju, ob tako gosti mreži cest in železnic in na takšnem prepihu, na kakršnem leži slovensko ozemlje, ob tolikšnem številu sovražnih enot in postojank, ne le obdržati bojne vrste, marveč jih celo razvijati iz majhnih četic v moderno armado, potem je treba podčrtati predvsem dve stvari: uspešno vseljudsko Osvobodilno fronto, s pomočjo katere so imeli partizani v množicah vsestransko oporo in pomoč, in sposobno vojaško in politično vodstvo, ki je nenehoma izpopolnjevalo partizansko strategijo in taktiko, ki je bilo sposobno vojaške operacije hitro prilagoditi novo nastalim prilikam, ki jih je ustvarjala sovražnikova premoč.

Ob takšnem vodstvu so zrastle bataljoni večjih komandantov in komisarjev, ki so se iz preprostih fantov razvili v vojskovodje in brez vojaških akademij in šol premagovali izurjeno sovražno vojsko in njihove toliko opevane polkovnike, generale.

Iz zdravih ljudskih globin so se dvigali tisoči in tisoči novih kadrov.

Slovensko partizansko vojevanje je doprineslo dragocen in enakopraven delež narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov in narodnosti. Naši uspehi niso prav nič zaostajali za legendarnimi bitkami partizanov v drugih predelih Jugoslavije. Nasprotno; v drugačnih pogojih smo s ponosom in enakopravno stali z njimi v eni vrsti in doprinesli časten delež k teoriji partizanske strategije in taktike.

... Njim, nekdanjim partizanom in aktivistom, predvsem gre zahvala, da smo ob različnih zunanjih in notranjih težavah na naši revolucionarni poti, pa tudi ob poizkusih nekaterih krivih prerokov zaviti na stranpota, ostali trdni in idejno neomajni na pozicijah komunistične partije oziroma zveze komunistov. To svoje poslanstvo bomo izpolnjevali tudi vnaprej! In naša posebna naloga je slej ko prej vzgajati nove generacije, tako da bodo spoštovale in naprej gradile vse napredno, kar je doslej ustvaril človek. Zlasti pa, da bodo spoštovali narodnoosvobodilno borbo. Ne zato, da bi nas mladi ljudje častili, ampak zato, da se bodo bodoči proizvajalci in samoupravljalci, da se bo vsak delovni človek, da se bo vse ljudstvo, ves narod, zmeraj in v vsakem zgodovinskem trenutku, v polni meri zavedal svoje moči in svojih sposobnosti, da je nepremagljiv, če je hraber in odločen, če ve, kaj hoče, kadar mu je braniti svojo svobodo, svoj družbeni napredek in svojo srečno prihodnost.

S ponosom gledamo na prehojeno pot naše revolucije! Na trdnih temeljih gradimo družbo in jo razvijamo vsak dan bolj svobodno, tudi vsak dan bolj samozavestno, bolj sposobno.

(Iz govora
Janeza Vipotnika,
v Predstrugah, 4. julija 1978)

Pripombe k Cirkovi knjigi »Vojakovi spomini«

Odmev na »Kdo je bil Stojan Cirk«, 18., 19., 20., 21., 22. in 23. številka TV-15

Na knjigo me je opozorila Cirkova sestra Vera. Branje knjige me je zanimalo, ker sem Stojana Cirka dobro poznal. Obiskoval je nižjo gimnazijo v Kočevju eno leto pred menoj. Te pripombe pa sem se odločil napisati, ker je tovariš Dušan Bravničar v TV-15 začel objavljati kritiko »vojakovih spominov«.

Ze takrat, ko sem bral to knjigo, sem vedel, da bo tovariš Bravničar nanjo slej ko prej ostro reagiral in sicer povsem upravičeno! Stojan Cirk namreč med drugim trdi, da je Dušan Bravničar sin nemškutarja in kulturbundovca. Vsem, ki so poznali razmere na Kočevskem pred drugo svetovno vojno – v času, ko se je tam najbolj razbohotil hitlerizem vedo, da Dušanov oče Hinko Bravničar ni bil kulturbundovec ne nemčur!

Ko se je po žalostnem razpadu nekdanje jugoslovanske vojske aprila 1941 na Kočevskem kaj kmalu začela organizirati Osvobodilna fronta pod vodstvom nikoli pozabljenega profesorja Jožeta Šeška, je tudi Hinko Bravničar postal član OF. Bil je tudi nekaj časa tajnik rajonskega odbora OF Kočevje.

Pri sebi še vedno hranim posebno izdajo kvilinskega lista »Slovenski dom« z dne 17. 12. 1943, kjer je bil objavljen dolg članek z naslovom »Nekaj o tistih, ki so Kočevje naredili rdeče«. V njej so omenjena imena več kot trideset kočevskih Slovencev, ki so bili funkcionarni oziroma pristaši OF. Pisec jih blati na najbolj nesramen način. Kot prvega se je lotil Hinka Bravničarja, češ, ko se je po italijanski okupaciji »primajala skupina petnajstih capinov v mesto, se je pred okrajnim glavarstvom povzpela na govorniški oder krajevnih olfarski veljak Bravničar. V zanosnih besedah je slavil 'osvobodilno' delo gozdnih capinov in jim priporočal srca vseh Kočevjarjev, rekoč, da so dolgi dve leti nezadržno in nestrpno bila samo zanje in za zmago srpa in kladiva«. Na drugem mestu pa pravi, da je »prosluli Bravničar postal referent RO OF za zasežene hiše in trgovine ter izdajal dovolilnice za potovanja«.

Ze iz teh citatov sledi, da Hinko Bravničar ni mogel biti nemškutar, kajti tisti, ki je ta članek objavil decembra leta 1943 in ki je nemško vojsko slavil kot osvoboditeljico, si ni mogel privoščiti napada na nemškutarja oziroma kulturbundovca.

Po mojem mnenju je Stojan Cirk hotel oblatiti Dušana Bravničarja, ker je bil Dušan v službi pri notranji upravi. Cirk je namreč po drugi svetovni vojno po vrnitvi v domovino imel nekaj opravka z organi za notranje zadeve. Spominjam se, da me je leta 1949 ali leta 1950 obiskal v pisarni na javnem tožilstvu. Takrat mi je pravil, kako se je na zahodni fronti boril proti nacistom in da je bil v borbi ranjen. Komaj je čakal, da bi se vrnil v domovino, toda domovina ga je razočarala. Ko je namreč s transportom dočkal, da so naši varnostni organi obkolili vlak, so njega kmalu začeli zasliševati kot kakega vohuna.

Kmalu po tem obisku sem slišal, da je Stojan Cirk ilegalno pobegnil preko meje. Pred kakimi desetimi leti je iz Francije pisal sodniku vrhovnega sodišča Marku Simčiču, ki je tudi meni dal prebrati njegovo pismo. Cirk se v njem pritožuje nad našimi preiskovalci! Razumljivo, da si teh napadov v svoji knjigi ni mogel privoščiti.

Z delavskim gibanjem Stojan Cirk ni imel nobenih stikov, vsaj kolikor je meni znano! Po končanem četrtem razredu gimnazije je leta 1923 odšel v Maribor v artilerijsko podoficirsko šolo. Ko je po več letih sšel vojaško suknjo, se je zagrenjen vrnil v Kočevje, kjer je kot brezposeln živel pri svoji materi. Bil je precej vaze zaprt. Kakih posebnih stikov takrat z Jožetom Šeškom ni imel. Cirkova trditev, češ da ga je Šeško 16. decembra 1937 zvečer opozoril, da je za njim razpisana tiralica, je docela iz trte zvita! Cirk pravi v svoji knjigi, da je Šeška o tem obvestil komisar Grabrijan. Pri pisanju svoje knjige je Cirk pozabil, da je bil Grabrijan že več kot dve leti pred domnevno tiralico prestavljen v Lendavo za okrajnega glavarja. V Kočevju takrat nihče ni vedel, da bi Stojanu Cirku grozila aretacija, niti se ni pozneje o tem kaj govorilo.

Še nekaj o profesorjih na gimnaziji v Kočevju. Cirk trdi v svoji knjigi, da so bili njegovi profesorji sami klerikalci in nemčurji in da je kot napreden dijak imel težave. Taka trditev je za pretežno večino profesorjev krivična. Kočevje je bilo znano kot kazensko mesto za

uradnike, kajti vsi vladajoči režimi so na Kočevsko predstavljali svoje politične nasprotnike. In tako so bili med profesorji liberalci, klerikalci in levičarji. Že prav redki so bili, ki ne bi bili narodnostno zavedni. Gimnazija v Kočevju je dosti pripomogla, da je Kočevje imelo videz slovenskega mesta. Dijaki in bivši dijaki kočevske gimnazije so pokazali svojo narodno zavednost med narodnoosvobodilno borbo. Po naglo zbranih podatkih je bilo okoli dvesto borcev in aktivistov, dva sta bila proglašena za narodna heroja, okoli dvajset je nosilec »partizanske spomenice 41« (med njimi je tudi Dušan Bravničar!), sedemintrideset pa jih je žrtvovalo svoja mlada življenja za domovino.

Dušan Bravničar, ki ga Stojan Cirk v knjigi »Vojakovi spomini« tako grdo napada, je bil v Kočevju znan kot talentiran dijak in kaj hitro se je zvedelo, da je politično levo usmerjen. Zgodaj je navezal stike z rudarji in z drugimi delavci, se aktivno udeleževal raznih sestankov in shodov ter so ga šteli za desno roko Jožeta Šeška. Če bi bil Dušanov oče res nemškutar, bi gotovo tudi sina vzgojil v istem duhu in ne bi dovolil, da je kot zaveden Slovenec postal antinacist in komunist.

Namen tega mojega prispevka je, da tudi z moje strani pokažem na demagoško in nepošteno pisanje Stojana Cirka v »Vojakovih spominih«, v kolikor se seveda njegove trditve nanašajo na razmere na Kočevskem. (Rad pa bi ob koncu poudaril, da so Cirkovi sestri Zdenka in Vera ter brat Milan od vsega začetka sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju. Veri so že zgodaj ubili moža v Žužemberku, tako da je ostala sama s šestimi, sedmimi otroki. Kljub temu so jo Italijani in belogardisti stalno preganjali in večkrat zaprli. Tudi po osvoboditvi vsi trije aktivno sodelujejo v družbenopolitičnih organizacijah.)

HENRIK KUŽNIK
Celovška 108
p. Ljubljana

Pojasnilo založnice knjige Stojana Cirka VOJAKOVI SPOMINI

V TV-15 je v maju in juniju izšlo šest nadaljevanj polemičnih zapisov Dušana Bravničarja »Resnica o knjigi VOJAKOVI SPOMINI« in njenem avtorju«. Avtor polemike napada predvsem Stojana Cirka kot pisca knjige, vendar omenja tudi založbo, iz česar izhaja njena obveznost, da v zvezi s knjigo objavi potrebna pojasnila. Založba ne namerava odpirati polemike (netočno citiranje in navajanje podatkov), še manj namerava postati zagovornica avtorja knjige, želi le pojasniti, kako je prišlo do izdaje VOJAKOVIH SPOMINOV.

Okoli 1200 strani obsegajoči rokopis VOJAKOVIH SPOMINOV je zaradi specifične tematike (prekomorci, »sardinci« in primorski povratniki po II. svetovni vojni) prišel, potem ko so ga obravnavali pri dveh slovenskih založbah, k poznavalcem te problematike in piscem knjig o nji v Koper v Študijsko knjižnico brez negativne vsebinsko-politične ocene, vendar z nasvetom, da je potreben krajsanja in jezikovno-lektorske obdelave. Ko je bil v tem smislu dogovor, je bil jeseni 1974 predložen založniškemu svetu založbe Lipa. Ta ga je na osnovi pozitivnih ocen in upoštevanje njegov prikaz medvojne usode mnogih Primorcev soglasno uvrstil v program za leto 1975.

Ko se je knjiga pripravljala, je bil v TV-15 več kot leto dni pred njenim dejanskim izidom objavljen prikaz avtorja Stojana Cirka. V istem članku je bila knjiga tudi napovedana obenem z oznako njene vsebine. Na to objavo niso ne pripravljalec knjige ne založniški svet ne založba prejeli nikakršne pripombe, ki naj bi jo ocenjevalci in založnica upoštevali. Celoveč, niti v treh letih po njenem izidu vse do Bravničarjevih zapisov ni založba o nji dobila nobene negativne ocene, odklonilnega mnenja ali dvoma o njeni primerosti.

Izšla je spomladi leta 1975 (brez družbene denarne subvencije).

Po mnenju založniškega sveta in založnice se knjiga uvršča v tisto zvrst leposlovno pisane memoarske literature, ki nima znanstveno-zgodovinskih pretenzij in je grajena bolj na osnovi osebnega spominjanja in

manj na osnovi dokumentov. Zato so bile pri odločitvi za njeno objavo upoštevane predvsem prizadevanje za pozitivno naravnost njene vsebine, narodna zavednost, zavzetost za domovino in domovinstvo, usmerjenost zoper fašizem-nacizem, splošna zanimivost in jezikovno-kompozicijska ustreznost. Pri tej zvrsti memoarske literature, kot tudi pri drugih, se rado zgodi, da so v nji sodbe včasih subjektivne, enostranske, ne dovolj preverjene in lahko tudi pomanjkljive. Zato recenzenti ne morejo vsakega nadrobnega podatka preverjati in razsoditi o njegovi primernosti. To se je lahko dogodilo tudi pri knjigi VOJAKOVI SPOMINI. Za nekatere kritične pripombe na njen račun je založnica zvedela žal prepozno, da bi jih mogla upoštevati. Zato se vsem, ki so kakorkoli prizadeti zaradi njenih navedb, oprošča, kolikor je njihova prizadetost posledica založnične odločitve, da je knjigo natisnila; če pa je avtor s svojimi navedbami kršil moralne pravice prizadetih, je moč terjati zadoščenje na pristojnem sodišču.

ZALOŽBA LIPA

Za kaj smo se borili Maistrovi borci?

Odmev na »Komu spomenik v Ljubljani«, 7 d z dne 1. junija 1978

Ko prebiram v našem tedniku 7 d, ki je izšel 1. junija 1978, na osemnajsti strani sestavek »Komu spomenik v Ljubljani«, lahko rečemo Maistrovi borci, da je med nami in dobrovoljci 1912–1918, ki naj bi dobili spomenik v Ljubljani, mnogo stičnih točk. Tudi mi imamo željo, predvsem pričakovanje, da bi za sedanje in poznejše rodove postavili spomenik v Mariboru, ki bo pričal o tem velikem zgodovinskem dogodku slovenskega naroda: prvem oboroženem boju slovenskih vojakov proti večstoletnemu narodnemu zatiralcu.

Takrat smo sicer bili oblečeni v avstrijske vojaške uniforme, saj nismo mogli nabaviti novih, slovenskih, ko pa je manjkalo še za hrano. Le na čepicah smo zamenjali cesarske embleme s slovenskimi kokardami – da smo se tako tudi na zunaj razlikovali od naših nasprotnikov Avstrijcev. V naši spomladanski ofenzivi leta 1919 smo dobili na glavo »šajkače«, strah Avstrijcev – kakor so bili na soški fronti »fesi« strah za Italijane.

Novembra leta 1918 smo čez noč postali vojaki samostojne slovenske državnosti s slovensko vlado v Ljubljani in z narodnimi sveti po vseh večjih krajih Slovenije. V tistih dneh pa vse do 15. decembra 1918, praznika »ujedinjenja«, je bilo popolnoma jasno, kakšna bo nova naša nova država. Vsi borci, posebno še Celjani, smo pričakovali, da bomo živeli v republiki! To potrdilo nam je dala slovesna izjava takratnega celjskega mestnega poveljnika, majorja Bena Puteanija, odločnega slovenskega moža, ki jo je dal ogromni ljudski množici z balkona celjskega magistrata, ko je 11. novembra leta 1918 prvi bataljon slovenskih vojakov pod poveljstvom nadporočnika Viktorja Rodeta, ki je štel dvesto mož, odhajal na pomoč generalu Rudolfu Maistru v Maribor.

Da so se politični dogodki pozneje drugače razvili in smo dobili kraljevino SHS pod Karadjordjeviči, tega borci ob takratnih političnih razmerah nismo mogli preprečiti, posebno ne pri nas v Sloveniji. O kaki socialni revoluciji ni mogel biti govor, saj naš narod nanjo ni bil pripravljen, tudi ni bilo nikakršnega političnega vodstva. Priti je moralo do druge svetovne vojne in do številnih človeških in materialnih žrtev, ko je bilo pod vodstvom komunistične partije doseženo to, za kar so se partizani borili v narodnoosvobodilni vojni.

Maistrovi borci smo se borili za slovenski narod in slovensko zemljo ob naši severni meji, ne pa za kraljevino, borili smo se proti našemu stoletnemu narodnemu sovražniku pod vodstvom generala Rudolfa Maistra, in po naši spomladanski ofenzivi leta 1919 smo zasedli vse slovensko ozemlje, tudi na Koroškem.

Nam, borcev-prostovoljcem 1918/1919 – stara Jugoslavija ni priznala, razumljivo, nikakršnih ugodnosti. Vse, kar smo dosegli, smo dosegli šele v naši socialistični Jugoslaviji in imamo le še eno željo: dostojen spomenik na vidnem mestu v Mariboru – osvoboditelju generalu Rudolfu Maistru. Da se ta naša želja še ni izpolnila, je krivda le v nepoznavanju zgodovine v letu 1918 in med drugo svetovno vojno.

dr. ERVIN MEJAK
Prežihova 4, p. Celje

B. Ž. J.

Po plimi narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem poleti (ustanovitve Kamniškega, Storžiškega in Cankarjevega bataljona) in pozimi 1941 (vstaja v Poljanski dolini in boji v Dražgošah) je leta 1942 zaradi odločnih in brezobzirnih okupatorjevih protiukrepev prišlo do njegovečasne oseke. Ko pa so Nemci v pozni jeseni 1942 in spomladi 1943 začeli na Gorenjskem mobilizirati moške v svojo vojsko, so začele enote narodnoosvobodilne vojske spet močno naraščati tako, da je do poletja 1943 vzniklo že devet partizanskih bataljonov v okviru Gorenjskega odreda.

Iz teh bataljonov je bila 12. julija 1943 ustanovljena »8. udarna proletarska brigada« (imenovala se je tudi Gorenjska brigada), ki je bila v zadnjih dneh septembra preimenovala v 7. SNOUB Franceta Prešerna. Glavni štab NOV in POS je v pričakovanju kapitulacije Italije odpoklical brigado na Dolenjsko, toda na poti tja je neizkušena brigada, sestavljena iz treh bataljonov in približno 550 borcev, na Zirovskem vrhu bila obkoljena in je doživela največji poraz v svoji zgodovini. To se je zgodilo v prvih dneh avgusta. Toda poldrug mesec kasneje pa je doživela svojo največjo zmago: na Turjaku je obkolila ostanke belogardistične »vojske«, ki so se v tamkajšnji grad zatekli po kapitulaciji Italije, in 695-člansko belogardistično posadko po enotedenskih hudih bojih prisilila, da se 19. septembra 1943 vda.

Štirinajst dni kasneje se je brigada vrnila na Gorenjsko in je v sodelovanju z Vojkovo brigado uničila vrsto nemških postojank ter tako k osvobodjenemu ozemlju, ki je po kapitulaciji Italije nastalo na Primorskem, prik-

Prešernova brigada

ljučila še Zirovsko in večji del Poljanske in Selške doline skoraj vse do Škofje Loke. Potem ko je v novembru 1943 uspešno prestala sovražnikovo ofenzivo »Traufe« na širšem območju Blegoša, so začeli njeni bataljoni izvajati ofenzivne sunke proti Škofji Loki, Kranju, Bledu in Bohinju. Hkrati z oboroženimi akcijami (napad na Železnike, zavzetje Kamne gorice itd.) je izvajala tudi mobilizacijo in s tem namenom sta njena 1. in 2. bataljon

v drugi polovici februarja 1944 prešla celo Savo, odkoder sta poslala na Cerkljansko kakih 300 novincev.

V marcu in aprilu 1944 je brigada sodelovala v korpusni operaciji, katere cilj je bilo zavzetje nemških in domobranskih postojank med Logatcem in Idrijo, sredi aprila pa je uspešno sodelovala tudi pri rušenju železniške proge Postojna-Trst. V maju je brigada v sklopu svoje 31. divizije NOV in POJ krenila na Gorenj-

sko, kjer je 16. maja 1944 po deseturnem boju prizadejala Nemcem na Lavtarskem vrhu nad Škofjo Loko hud poraz (več kot 100 mrtvih in ranjenih), toda po hudih obrambnih bojih na Jelovici v naslednjih dneh se je morala divizija umakniti nazaj na Cerkljansko. Brž ko pa so se Nemci vrnili v svoje postojanke, je divizija spet pohitela na Jelovico in Prešernova brigada je 26. maja uničila sovražnikovi postojanki Ribno in Koritno v neposredni

Prešernova brigada med pohodom na Notranjsko

Žvenk postane partizan

Žvenk je bil pravzaprav pastir.

Star je bil petnajst let, a ni imel ne očeta ne matere. Oba sta pred leti umrla. Dolgo se je potikal od hiše do hiše, ko pa je prišla vojna, ga je vzel k sebi kmet Smrekar.

Njegovo pravo ime je bilo Jakec. Ker pa je zmeraj nosil v žepu kaj žvenketajočega, so mu nadeli ime Žvenk.

Nekega dne so prišli na planino Nemci. Zasliševali so Žvenka. Trdili so, da ima gospodar zvezo s partizani. Žvenk je to zanikal. Nemci so ga pošteno pretepli. Ko so odšli, je Žvenk stisnil pest in z njo zapretil.

»Le čakajte, hudiči, še vam pokažem!«

Žvenk je bil vsak dan bolj zamišljen. Rad bi pobegnil k partizanom, partizanov pa že dolgo ni bi-

lo od nikoder. Najbolj ga je skrbelo orožje. Ker ni prišel do orožja, je vzel gospodinji velik kuhinjski nož, gospodarju pa malo sekirico. In je šel.

Že tri dni je Žvenk stikal po gozdovih, na partizana pa ni naletel. Četrty dan je prišel pod veliko planino. Bližala se je noč. Sklenil je, da prenoči na bližnjem seniku, ki je bil na pol podrt. Z zgornje

strani je splezal na pod. Tam si je v senu začel kopati ležišče. Nenadoma se mu je zazdelo, da čuti v nosu cigaretni dim. Kaj je to? Viha nos in prisluškuje. Napravi po podu dva tiha koraka. Zdaj pa mu je zmanjkalo tal pod nogami. Odprtina je bila prekrita s senom in tako je Žvenk, hočeš nočeš podolgem in počez telebnil v prazen hlev. Glej prese-

nečenje! Tu je brlela sveča in kraj nje je zagledal dva oborožena civilista.

»Četa, juriš!« je kriknil, ne da bi vedel, kje sploh je in kaj se okoli njega godi.

Civilista je popihata skozi priprta vrata. Žvenk pa je skočil k sveči, pobral nahrbtnik in puško ter odhitel z vso naglico čez planino v gozd. Tam je sedel za debelo bukev in začel premišljevat, kaj se je pravzaprav zgodilo.

Žvenk je bil že mesec dni partizan, ko pride iz doline novica, da je dva nemška postopača napadla cela četa partizanov. Žvenk se je smejal in gladil puško.

»Tebe, ljubica, sem pa le dobil!«

Nož in sekirico pa je podaril četnemu kuharju.

Drago Humer

V nedeljo, 9. julija 1978 ob 10. uri bo na Martinj vrhu nad Železniki (pri šoli) srečanje borcev Prešernove brigade v počastitev 35. letnice njene ustanovitve.

Vse tiste, ki se nameravajo udeležiti slovesnosti obveščamo, da je možen dostop z avtomobili od Železnikov preko Jesenovca.

bližini Bleda.

Velike uspehe je brigada dosegla v korpusni operaciji, usmerjeni na železniško progo v Baški grapi, v zadnjih dneh junija in prvih dneh avgusta 1944. Brigada je napadala in uničevala progo od Podbrda do Hudajužne.

V drugi polovici avgusta je Prešernova brigada z drugimi enotami svoje divizije sodelovala pri prenosu ranjencev s Primorske na Notranjsko, od septembra naprej pa v ofenzivi na domobranske postojanke na zahodnem robu Dolomitov. Velik uspeh je dosegla 20. oziroma 21. oktobra z zavzetjem nemške postojanke Poljane, za sluge pa ima tudi za zavzetje postojanke v Železnikih v drugi polovici novembra, ker je s položajem na Križni gori uspešno zadrževala nemško intervencijo iz Škofje Loke. Pozimi 1944/45 je brigada branila cerkljansko osvobodeno ozemlje in je imela vrsto spopadov tako z domobranci in Nemci na robu Dolomitov kot z Nemci v Selški dolini. Med večje uspehe, ki jih je dosegla v tem obdobju, sodi nedvomno tudi zavzetje domobranske postojanke pri Sv. Križu nad Selško dolino 10. marca 1945.

Takoj nato se je začela sovražnikova zadnja velika ofenziva, katere namen je bil uničenje 9. korpusa in tako zagotoviti varno zaledje umikajočim se nemškim silam iz Italije in z Balkana. Brigada jo je kljub nenehnim bojem in velikemu pomanjkanju hrane uspešno prestala in se je 1. aprila 1945 skupno z glavnino 31. divizije prebila iz sovražnikovega obroča na Pivko, kjer je imela v naslednjih dneh hude spopade z nedičevci in četniki, nato pa se je s svojo divizijo vrnila nazaj v Trnovski gozd in sodelovala pri uničevanju sovražnikovih postojank v Čepovanski dolini, na Banjski planoti in v Trnovskem gozdu.

V zadnjih dneh aprila 1945 je sledil še zadnji veliki in zmagoviti pohod: 29. aprila se je brigada s Trnovskega gozda prebila čez Vipavsko dolino na Kras, odtod pa je nadaljevala pot proti Gorici, ki jo je po hudih bojih z umikajočimi se četniki 1. maja 1945 skupno s Škofjeloškim odredom osvobodila še pred prihodom predhodnic angloameriške vojske, ki je proti Soči prodirala iz Italije.

1. J.

Taranova napoved

Tarana, najstarejši borec v neki partizanski enoti je imel, kakor je sam pravil, svoj sistem agitiranja; že od začetka vojne je vztrajno zatrjeval, da sovražnik nima nobenih zalog več in da je mogoče pričakovati njegov zlom vsak trenutek. Kljub temu, da so dejstva dolgo časa govorila drugače, je Tarana ostal dosleden. V enoti so vedeli, da je to sestavni del njegove »agitacije«, pa mu ni nihče zameril te »majhne« netočnosti.

Nekega dne pa pride v enoto nov komisar.

— Sovražnik nima nikjer več ničesar! reče Tarana komisarju pri prvem srečanju.

Komisar pa naredi resen obraz in pripomni:

— Pazi, Tarana, ti na ta način demoraliziraš vojsko.

— Jaz demoraliziram? Kako?

— Kje pa se bomo mi oskrbovali, če sovražnik nima ničesar? ga zabije komisar.

Polovite jih žive

Kurir Pera Petrušević, imenovan Makedonec, je prišel z Rudnika v vas Bosutu v hišo Milisava Perišića. Gospodar mu je rekel, da je malo prej prišla v vas neka vojska z muziko.

— To je mladinski bataljon, je rekel kurir.

— Hm, najbrž bodo četniki! je zaskrbljeno dejal gospodar. Kurir je le zmajal z glavo.

— Zažgali nam bodo hišo, je šepetala gospodinja, medtem ko je pripravljala večerjo za kurirja.

Vtem so pritekli četniki na vrata. Makedonec je skočil skoz okno v drugi sobi, stekel skoz sadovnjak in prilezel na vrh nad hišo. Od tam je zagledal skupino četnikov, ki se je napotila proti vrhu.

— Kdo je tam? je kriknil kurir in takoj dodal: — Tukaj prvi bataljon!

Ne da bi čakal na odgovor četnikov, je začel streljati, kolikor hitro je mogel, kakor da bi bilo tam dosti borcev. Četniki so polegali, on pa je zavpil:

— Ne streljajte! Žive jih polovite!

Četniki so skočili pokonci in pobegnili iz vasi.

JESENICE

Pohodne enote

V jeseniški občini imajo v okviru občinske konference ZSMS in drugih organizacij več pohodnih enot, ki sodelujejo pri pohodih, akcijah za oživljanje tradicij NOB in drugod. Med te sodi tudi Jeseniško-Bohinjski odred, ki ga sestavljajo člani OO ZSMS Gradis, TPO Golica, TOZD Delikatesa, TOZD Manufaktura, TOZD Rožca, TOZD Zarja, HP Gorenjka, SGP Gradbinec, železniška postaja, zdravstveni dom, PTT, postaja milice in mejna milica, carina, Tehnični biro, Vodovod, Kovinar, Elim, OO ZSMS KS Hrušica in Mojstrana, KO – OP Mojstrana, LIP Mojstrana, Šola za zdravstvene delavce, Universal, Ljubljanska banka, in Vzgojno-varstvena organizacija Jesenice. Komandant brigade je Franci Kajdiž, komisar pa Dušan Pleš.

B. B.

Jeseniško-bohinjski odred med pohodom

RIBNO PRI BLEDU

Praznovanje
krajevnega praznika

V krajevni skupnosti Ribno pri Bledu, kamor sodijo tudi naselja Bodešče, Koritno in Selo, od lani praznujejo 19. junija svoj krajevni praznik. Ta dan so si izbrali v spomin na 19. junij 1942. leta, ko je odšlo v partizane 13 vaščanov. Hkrati se spominjajo tudi drugih pomembnih dogodkov iz NOB na svojem območju v podnožju partizanske Jelovice. Prvi sestanek za dogovor na vstajo je že julija 1941. sklical v Koritnem Jaka Bernard, njegov brat Jože pa je bil le nekaj dni zatem ustreljen kot talec v Lescah. Izreden odmev med prebivalci tega območja, zlasti pa pri do takrat vselej samozavestnih okupatorjih je povzročil napad, ki so ga domači partizani uprizorili 12. junija 1942. leta na občinski urad v Ribnem, ko so povsem uničili nemški arhiv, zaplenili pisalni stroj in drugi pisarniški material, ter opozorili omahljivce, da naj ne sodelujejo z okupatorskimi oblastmi. Že omenjeni datum 19. junij 1942 je bil prelomnica v dogodkih, ki so sledili v ribenskih naseljih. Domala vsak vaščan je tako ali drugače začel sodelovati s partizani in OF. Posledica tega je bila, da so Nemci takoj izselili šest družin, 27. julija pa sta padla kot talca domačina Gabriel Ferjan in Janez Gracelj. Partizani in aktivisti OF so imeli v vseh naseljih, čeprav v neposredni bližini Bleda, kjer je bil sedež osrednjih okupatorskih štabov in služb, veliko zaslombo in pomoč vaščanov. Maja 1944. leta so partizani ponovno napadli nemško postojanko v Ribnem in zažgali osnovno šolo, da se v njej okupator ne bi mogel več utrjevati. Protiukrep sovražnika je sledil takoj. V nemška koncentracijska taborišča so odgnali še 11 družin. Prebivalci Ribnega in drugih naselij te krajeve skupnosti, so za svobodo plačali velik krvni davek. V štirih letih NOB je padlo 45 borcev, 4 talci in en taboriščnik.

Kot med osvobodilno borbo, so Ribnani tudi po osvoboditvi enotno začeli obnavljati porušene domove in druge objekte. Z udarniškiimi akcijami so najprej zgradili šolo, nato zadržni dom in med prvimi v občini postavili spomenik padlim borcem NOB. Zlasti v zadnjih letih, odkar je Ribno z Bodeščami, Koritnem in Selom samostojna KS so prebivalci vseh teh naselij združeni v SZDL in druge organizacije, dosegli izredne uspehe. Izgradili so novo vodovodno omrežje, asfaltirali 14 km vaških cest, zgradili most čez Savo, uredili okolico in prireditveni prostor pod Ribensko goro in zgradili vrsto novih stanovanjskih hiš in drugo.

Krajevni praznik v Ribnem so začeli praznovati 14. junija z nogometnim turnirjem in slavnostno sejo skupščine KS, s promenadnim koncertom in proslavo v združnem domu. Zbranim delegatom in gostom je na svečanosti spregovoril o pomenu krajevnega praznika in uspehih, ki so jih dosegli krajani po osvoboditvi, predsednik skupščine KS Ribno Gabriel Ferjan ml., v bogatem kulturnem programu pa so sodelovali recitatorji DPD Svoboda Rudi Jedretič in učenci domače osnovne šole, moški pevski zbor KUD Bled in ženski zbor iz Jesenic. Celotno proslavo so kot vedno, tudi tokrat, organizirali člani izvršnega odbora KK SZDL, DPD Svoboda in gasilskega društva.

J. R.

Mitja Ribičič-Ciril med obujanjem spominov na 6. avgust 1943, ko je bila na Šipku ustanovljena VI. SNOUB Slavka Šlandra

DOMŽALE

Pohod na Šipek

Konec maja smo se zjutraj zbrali pred šolo. Bilo je lepo, sončno jutro, tako da smo se vsi veselili tega pohoda. Ko smo dobili malico, smo se »zbasali« v avtobus in se odpeljali proti Blagovici. Pred osnovno šolo v Blagovici je bilo zbranih že veliko učencev iz vseh osnovnih šol domažalske občine. Predstavljali smo Zasavski bataljon, na Šipku pa naj bi se srečali še s Kamniškim in Savinjskim bataljonom. Pot do Šipka je bila kar dolga. Šli smo skozi vas Gaberje, potem po gozdu, ki je v tem letnem času zelo lep. Končno smo pred seboj zagledali hrib, na katerem je vihralo polno slovenskih in jugoslovanskih zastav. Res lep je bil pogled na to podobo. Nekoliko nižje so imeli svoj tabor vojaki, ki so nas lepo sprejeli.

Najlepše pa je bilo takrat, ko smo se mi iz naše šole zbrali pod neko smreko, se posedli v krogu in poslušali pripovedovanje narodnega heroja Mirka Jermana. Ta nam je pripovedoval o življenju v brigadi, o veseljih in žalostnih dogodkih in o tovarištvu, ki je prevladovalo med borci. Po končanem pripovedovanju smo se mu prisrčno zahvalili. Zvedeli smo marsikaj o življenju ljudi, ki so nam prinesli in priborili svobodo. Zelo smo jim hvaležni, čeprav tega vedno ne dokažemo.

Darja Prelovšek, 8. b
OŠ »Vencija Perka«, Domžale

Janko Sekirnik med govorom mladini na Šipku

LJUBLJANA

Posnemanja vredno

Borci KS Urške Zatlerjeve posvečajo veliko pozornost okolici v kateri živijo in želijo urediti več sprehajalnih poti, namestiti klopi v parku, zasaditi več drevja, grmovnic in cvetic. Posebej si želijo varne prehode čez cesto, ki so slabo označeni, vozniki pa jih zelo redko upoštevajo. Morda odgovorni čakajo na prvo smrtno nesrečo. Vsi pa zelo pogrešajo primeren večji prostor, kjer bi se lahko shajali. Resnici na ljubo moramo reči, da na vsej ploščadi s približno 4000 prebivalci premorejo en kiosk za časopise in cigarete, samopostrežno trgovino, ki je že sedaj premajhna in majhno delikateso z bifejem. In ta bife je sedaj edino shajališče občanov, poleg gostišča pri Ruskem carju.

Na zadnjem sestanku so sklenili, da bodo pobirali prostovoljne prispevke za nakup prapora. Prapor bodo razvili 20. oktobra na rojstni dan Urške Zatler, po kateri krajevna skupnost nosi ime, seveda če bo po statutu KS ki je že v razpravi, ta dan izbran za krajevni praznik. S prostovoljnimi prispevki so podprli tudi taborjenje učencev Danile Kumar na morju. Jeseni načrtujejo izlet v Furlanijo. Obenem so sklenili, da se bodo v čim večjem številu udeležili osrednje letošnje proslave za dan borca 4. julij v Predstrugah pri Dobropolju, kjer bo zbor ZRVS iz vse Jugoslavije in zbor vseh slovenskih divizij in korpusov iz NOV.

STEVO JAVOR

CELJE

Prijetno s koristnim

Odbor združenja borcev NOV krajeve skupnosti Aljažev hrib Celje, je tudi letos organiziral izlet svojih članov. To pot so se z Izletnikovim avtobusom popeljali v naša, sončna Brda. Dobro izvedena organizacija, lepo vreme in zlahtna kapljica vinske kleti v Dobrovem so pripomogli, da je bilo razpoloženje izletnikov res veselo. Obiskali so še Cerkno, kjer so si ogledali tamkajšnje znamenitosti, zlasti pa spomenike in obeležja iz NOB.

Na povratku so si izletniki ogledali še Ajdovščino, nato pa so se v prijazni gorski vasi Podkraj ob spomeniku NOB srečali s člani tamkajšnjega krajevnega odbora ZB NOV, se poklonili spominu tragično padlih borcev Gradnikovega bataljona in ob spomenik položili tudi svoj venec.

Tako ZB NOV »Janko Skvarča« iz Celja ohranja tradicije in obuja spomine NOB ter jih prenaša na mlajši rod, saj se teh izletov udeležuje tudi več mlajših svojcev borcev NOV, ki bodo te tradicije ohranjali tudi v bodoče.

FERDO ŠIRCA

NEVLJE PRI KAMNIKU

Neveljčani v Loški dolini

Krajevna organizacija ZB NOV Nevlje pri Kamniku je organizirala izlet članstva v nedeljo 18. junija na Notranjsko. Najprej smo si ogledali Cerknico in njeno znamenito jezero. V Ložu sta nas pričakala predsednik ZB NOV Loška dolina Jože Kočevar in predstavnik krajeve skupnosti Martin Robnik, ter nam razkazala muzej, katerega oskrbujejo občine Cerknica, Logatec in Postojna. V petih prostorih je razstavljeno gradivo iz NOB Notranjske, ki prikazuje priprave na začetek upora, prve borbe z italijanskim okupatorjem oktobra 1941, poznejša grozodejstva bele garde, predvsem Rupnikovega bataljona v letu 1942 in nadaljnje borbe do osvoboditve.

Nato smo krenili peš na hribček k spomeniku žrtvam NOV Loške doline. Tov. Kočevar nam je opisal revno življenje te doline pred vojno, junaštvo prebivalcev v času NOB in delovni polet po vojni, ko so se vrnili v požgane vasi. V 1942. letu je okupator ubil 35 Ložanov, v dolini še veliko več, skupaj 150! Največ med njimi je bilo moških v starosti od 17 do 40 let. Okrog 300 prebivalcev – največ žena in otrok – je bilo odgnanih v taborišče na Rab. Takrat – v 1942. letu – je bil množični odhod ljudi v partizane. Po tem času je bila dolina nekako osvobodeno ozemlje s številnimi vpadi sovražnika, ki je zahteval velike žrtve. V tej dolini so vodili borbe: Notranjski odred, Serčerjeva, Gubčeva, Bračičeva in Tomšičeva brigada ter XIV. divizija. Pri Nadlesku je bilo začasno letališče, kamor so pripeljali zavezniški hrano in orožje ter odpeljali ranjence v Bari. Zaradi izdaje je bilo pozneje letališče premeščeno v varnejši kraj v Belo Krajino.

Po kosilu smo si ogledali še grad Snežnik in park, kjer nam je tovarišica – nekdanja tudi sama partizanka – obrazložila znamenitosti gradu, kjer so bivali grofje še med NOB. Grad med vojno ni bil porušen in je v njem delovala nekaj časa tudi ameriška misija.

Dolina si je po vojni zelo opomogla, saj so zgrajeni večji obrati Bresta in Kovinoplastike. Ložani so pridni in delavni ljudje, saj med novimi hišami skoraj ni videti stare. Pozabili so na slabe predvojne čase in znajo ceniti pridobitve revolucije.

Neveljčani so bili z izletom izredno zadovoljni, saj so si ogledali doslej še nepoznano Loško dolino z njenimi znamenitostmi. Takih izletov v lepem soncu in prijetnem razpoloženju si še žele.

Hkrati pa se vodstvo organizacije ZB NOV Nevlje zahvaljujeta za trud tovarišema Kočevarju in Robniku.

P. SVETIC

Borcem Tomšičeve
brigade

Proslavo 36-letnice ustanovitve brigade začenjamo letos z otvoritvijo prenovljene zgodovinske sobe v vojašnici Šentvid pri Ljubljani v četrtek, 13. julija, ob 10. uri.

V petek 14. julija ob 16. uri bo pri kmetu Marošku (4 km od Dobrne) otvoritev ceste na Brdca (Paški Kozjak) in polaganje venca na spomenik 39 padlim borcem 14. divizije na Brdcah. Za prenočišča je preskrbljeno v Dobrni.

Osrednja proslava bo v soboto, 15. julija, v Dobrni. Ob 9. uri se zbiramo pri osnovni šoli, a ob 9.45. uri gremo skupaj z vojniki enote, ki goji in razvija tradicije naše brigade in mladinskimi pohodnimi enotami na slavnostni prostor. Točno ob 10. uri bo začetek proslave z vojaškim delom, govorom predsednika skupščine občine Celje in kulturnim programom.

Po proslavi bo tovariško srečanje.

Na osrednjo proslavo v Dobrni bo vozil avtobus iz Ljubljane. Odhod ob 7. uri, 15. julija iz Vegove ulice (pri univerzi!)

Vabimo vse borce Tomšičeve brigade (tiste, ki so bili v brigadi na Dolenjskem in tiste na Štajerskem), da se udeležijo vseh treh proslav.

Odbor 1. SPUB »Tone Tomšič«

IDRIJA

Spominska slovesnost na Krnicah

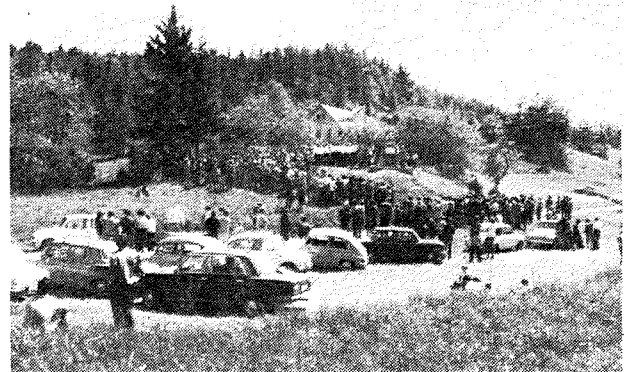
Ob zaključku pohoda po poteh »Bojev in zločinov«, ki sta ga organizirala občinska zveza rezervnih starešin in Planinsko društvo Idrija, je bila v nedeljo, 18. junija, spominska slovesnost ob spomeniku na domačiji pri Se-deju na Krnicah nad Sp. Idrijo, kjer so pripadniki nem-skih enot v juniju 1944. leta obglavili dva nepoznana borca NOV.

Pohodnike je najprej pozdravil predsednik občinske zveze rezervnih vojaških starešin Marjan Cerkvenik, vsem, ki so se zbrali ob spomeniku, je spregovoril Mirko Tolar-Ferdo, nekdanji komandant Vojkove brigade. V svojem govoru je obudil spomin na tragične dogodke v juniju 1944, ko so okupatorji poleg grozodejstva na tem mestu, izvršili še druge zločine. V Sebeljah in okoliških vaseh so požgali domala vse domačije in pobijali civilno prebivalstvo. Še posebej je omenil zločin na domačiji pri Erjavcu na Krnicah, kjer so umorili gospodarja in neka-tere člane družine ter zažgali domačijo.

Kulturni program ob tem srečanju je pripravil moški pevski zbor »France Bevk« iz Otaleža in član dramskega društva v Idriji Lojze Kutin. Predstavnica delovnega ko-lektiva Čipka iz Idrije pa je izročila mladinski pohodni enoti »Janka Premrla-Vojka« prapor, ki so ga izdelali v tej delovni organizaciji.

Pohod je bil organiziran tudi v počastitev 200-letnice prvega vzpona na Triglav, zato se je večina pohodnikov povzpela tudi na Jelenk, kjer so prejeli kontrolni karton. Planinsko društvo Idrija bo namreč ob tem jubileju or-ganiziralo še dva pohoda in ob zaključku bodo pohodniki prejeli spominsko značko.

JANEZ JERAM

Spominska slovesnost ob spomeniku na Krnicah

LJUBLJANA

Po poti revolucije

Z mestom Reko naša Ljubljana že vrsto let uspešno sodeluje v politično-organizacijskem, v kulturnem in go-spodarskem življenju. Pogosto smo seznanjeni z njiho-vimi akcijami, nemalokrat pa smo tudi njihovi dobrodošli gosti.

Pretekli mesec je mestna organizacija RK Slovenije prejela z Reke prijazno vabilo. Za svoje najzaslužnejše krvodajalce in predane aktiviste RK je pripravila štiri-dnevni izlet po poteh revolucije Reka-Temišvar. Med svoje goste je na to potovanje povabila tudi predstavnika Ljubljane. Mestna organizacija RK se je hitro odločila. To povabilo je posredovala občini Ljubljana-Siška, ki zav-zema prvo mesto v krvodajalski akciji za leto 1977. Naša občinska organizacija RK je določila svojega neutrud-ljivega in zaslužnega predstavnika in organizatorja krvo-dajalske akcije kot gosta Rečanom, ki so potovali po Jugoslaviji do Temišvara.

Pot revolucije so pričeli Rečani s svojimi gosti 18. 5. letos. Poleg predstavnika Ljubljane so bili gosti še pred-stavniki organizacije RK iz mest. Koper. Opatija, Priboj, Beograd, Videm, Doberdob.

Najprej so se ustavili v Karlovcu, nato so nadaljevali pot do spominskega parka Jasenovac. Pretresljivi spomini so prisotnim obudili nečloveška dejanja krvnikov in niz-kotnih pokvarjenec, ki jih nikoli ne bo zabrisal čas, nikoli pa jim tudi ne bo moglo odpustiti nobeno pošteno človeško srce.

Po nekajurni vožnji so se potniki ustavili še v Sremski Mitrovici, pozneje pa nadaljevali vožnjo do Beograda, obiskali Kragujevac in z grenkobo v srcu podoživljali strašno tragedijo mesta med drugo svetovno vojno. Pot so nadaljevali do Vrška in naprej do Temišvara.

V mestih Jugoslavije, kakor tudi v prijateljskem Temiš-varu so krvodajalce in aktiviste pričakali in sprejeli pred-stavniki RK, si izmenjali pozdrave in spominska sim-bolična darila.

V pogovorih s predstavniki Romunije in krvodajalci njihove dežele in z aktivisti RK in darovalci krvi z Reke in z drugimi gosti, je naš predstavnik RK organizacije ob-čine Ljubljana-Siška, ki je edini zastopal mesto Ljubljano, seznanil prisotne z našimi izkušnjami, nam vsem pa pri-nesel novih vzpodbud za poglobljeno in še boljše delo v organizaciji RK.

ZJ

Recitatorja gledališča Tone Čufar z Jesenic Borut Verovšek in Franci Pogačnik med nastopom

JESENICE

Gledališčniki na Ljubelju

Recitatorji amaterskega gledališča »Tone Čufar« na Je-senicah zelo pogosto sodelujejo v kulturnem programu številnih proslav in spominskih slovesnostih. Med drugim so tudi nastopili na srečanju političnih zapornikov, inter-nirancev in izgnancev na Ljubelju. Tu so recitirali več borbenih in spominskih pesmi.

B. B.

LJUBLJANA

Premalo prostora za zdravljenje

Od ustanovne konference v decembru 1977 do sedaj je organizacija ZB NOV v KS Urška Zatler dosegla lepe uspehe. Organizacija danes šteje 179 članov, 96 moških 83 žensk, od teh je 33 vojaških vojni invalidov. Med člani je veliko rezervnih vojaških starešin, kar je osnova za naj-tesnejše sodelovanje KK ZB NOV in KK ZRVS v krajevni skupnosti Urške Zatler. Število članov pa se bo še pove-čalo z doseljevanjem v nova stanovanja v novem naselju.

Ta dni je bil prvi masovni sestanek članov, ki se ga je udeležilo 72 borcev in bork.

V organizaciji dela osem komisij. Posebno delovna je komisija za VVI in komisija za socialna in zdravstvena vprašanja. Ta je poslala tri člane na 21 dnevno zdravljenje, kar je malo glede na bolezensko stanje borcev. Za preven-tivno 10 dnevno zdravljenje sta se prijavili samo dve članici, 16 članov pa bo letovalo v Banjolah. Komisija je pregledala dosedanje stanje priznavalnin, ob smrti dveh članov pa so podelili enkratno denarno pomoč. Člani so tudi obiskali vse bolne borce in borko ter jih ob tej prilož-nosti skromno obdarili.

Komisija za razvijanje in negovanje revolucionarnih tra-dicij NOB in za zgodovinsko dejavnost je sodelovala pri organizaciji obrambnega dneva na osnovni šoli Danile Kumar, in to v Gramozni jami, na Žalah in na Urhu, kjer so učencem pripovedovali o dogodkih iz NOB in o zverin-stvih bele garde na Urhu. Sodelovali so pri prenašanju kurirčkov pošte, pri pohodu ob žici okupirane Ljubljane in na drugih prireditvah. Za 8. marec, dan žena, so organi-zirali srečanje žena bork.

STEVO JAVOR

KAMNIK

Jeseni pri Manci

Tokrat so se zbrale v Kamniku. Prišle so iz Kočevja, Rakeka, Vrhnik in Domžal, le Celjank ni bilo.

Mala skupina ene izmed barak Ravensbrücka. Neloč-ljive so. Srečujejo se pogosto. Škoda, da teh srečanj nismo gojile takoj po vojni, sedaj pa čas preveč beži in nikdar nismo več vse. Vsaka hiti s svojo trpko pripovedjo. Spo-mini vrejo na dan. Se spominjate dekleta, kako smo Anico Belec odpisale. Bila je en sam kos pregnetenega mesa, osem dni ji nismo mogle sezuti škornjev. Danes pa smo pri njej tako lepo pogoščene. Pa Minka iz Stare Cerkve pri Kočevju. Veste tovarišice, nezavestno s težkim tovorom na ramenu so me dolge kilometre podpirale po cesti, da me ne bi opazila paznica in izločila za krematorij. Se še spominjaš?, Še veš?, Še veš?...

Obujajo bridke spomine, ki bi jih nekdo moral povezati v celoto, dokler je še čas. Danes nam je tako lepo. Vsako srečanje je prijetnejše. Naj še dolgo živi Tito!

Po pozdravu predsednice za internirance pri občinskem odboru ZB NOV Kamnik so odšle na Perovo, prižgale lučke, položile nageljne na kraju, kjer sta v noči kamniške vstaje julija 1941 padla skojevca Miklavčič in Mlakar. Šumeča Bistrica je motila mir gozda in enominutni molk tovarišic v njun spomin.

MARICA BREJC

JESENICE

Izlet borcev za severno mejo

»Pozdravljam vas stare borce, ki ste se borili pred mno-gimi leti za našo severno mejo in za pravice našega sloven-skega življenja na Koroškem«, je pozdravil v Pineti pri Novigradu nedanje prostovoljce, upravnik počitniškega naselja Društva prijateljev mladine jeseniške občine tova-riš Zupan, ko smo prišli tja na tridnevni izlet.

Verjetno malokje »stari mladeniči« tako skupaj držijo, kakor prav prostovoljci iz jeseniške občine. Se vedno kot nekda, pred dolgimi leti, čutijo potrebo po čimboljši medsebojni povezavi, saj zaradi tega dosti lažje prenašajo težave bremena svojih let.

Ob tej priložnosti se za vse iskreno zahvaljujemo uprav-niku in vsemu osebju, ki se je trudilo, da smo se zares zadovoljni in veseli poslovili od njih z željo, da se zopet kmalu vidimo.

S. Š.

LJUBLJANA-PRULE

Obisk roških partizanskih bolnišnic in grobišč

Prvo junijsko soboto se je več kot 100 članov ZB »Oskar Kovačič« iz krajevne skupnosti Ljubljana-Prule poklonilo spomenu partizanskim ranjencem, ki jih vsa skrb, nega in zdravniška pomoč ni mogla ograniti pri življenju. Ostali so za vselej v tišini gozdov.

Prulski skupini se je pridružilo 16 partizanskih zdrav-nikov in okoli 30 nekdanjih politkomisarjev, intendantov, strežnega in varovalnega osebja ter bivših ranjencev v roških bolnišnicah. O začetkih gradenj in delovanju bol-nišnic, v obširnih kočevskih gozdovih od prvih začetkov v poletju 1942 leta, so pripovedovali zdravniki Franc No-vak-Luka, Andrej Zupančič-Mike, Marta Šavelj, Janez Milčinski-Peter, Ruža Šegedin-Meta, Lojze Štrancar, Zvezda Zadnik, Marija Jeras in drugi.

Skupina se je ustavila tudi na Bazi 20 in v Žužemberku, ob veličastnem spomeniku padlim partizanom in politič-nim aktivistom.

MATEVŽ

Predsednica KO ZB Žužemberk govori skupini o partizanskih bojih za Žužemberk in v Suhi krajini

Mladinci obiskali borce NOV

Pred dnevi so obiskali re-publiški odbor ZB NOV Slovenije predstavniki ZSMS. Želeli so borce sez-naniti s svojim delom, zlasti, ker se bliža 10. republiški kongres ZSMS in ker bi mladi želeli uskladiti svoje delo na področju razvijanja revolucionarnih tradicij z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami, torej tudi in še zlasti z borci.

Mladinci in borci pa niso le načrtovali in razglabljali o možnostih za nadaljnje delo na področju podružbljanja revolucionarnih tradicij, am-pak so prikazali tudi, koliko

je bilo na tem področju do-slej že storjenega. Predstavniki RO ZB NOV Slovenije in predstavniki ZSMS so si bili edini, da bo treba v bodoče usmerjati vse sile k skupnemu delovanju, ki se steka in združuje prav v Svetu za ohranjanje in ra-zvijanje revolucionarnih tra-dicij in spomeniško varstvo pri predsedstvu republiške konference SZDL, da pa bo potrebno v medsebojnem dogovarjanju določiti, katere posamezne naloge bodo ve-ljale posebej za ZB NOV, katere za ZSMS, katere za ZK...

B. Ž. J.

Človeku je življenje dano prazno. Vržen je v čas in prostor, ki si ga ni sam izbral. Preostane mu le, kaj bo sam iz sebe naredil. V vsakem življenju so zakopane neštete možnosti, ki jih glede na sposobnosti, dane od narave, izkoristimo ali ne. Če človek najde v sebi višji namen svojega bivanja, mu ta porodi energijo, da se uresniči. Težko je ustvariti polno življenje. Težko je najti smisel svojega prizadevanja, zato ga je treba iskati.

Tudi sam sem mnogo iskal, dokler nisem odkril, da je v umetnosti neustavljiva moč, preko katere lahko izrazim sebe. Da je to most do ljudi in pot do samega sebe.

V teh stavkih je vbesejena notranja potreba po umetniškem izražanju. Toneta Svetine, potreba po nenehnem iskanju in samopotrjevanju. V začetku je življenje torej prazno in od nas samih ter od različnih okoliščin je odvisno, kaj bo v trenutku smrti zapisano na ob rojstvo prazen listu. Odločujoča komponenta je čas, v katerem smo vrženi v svet in dogajanja, in če so v tem času tako zgodovinsko odločujoči trenutki, kot je bila druga svetovna vojna, so možnosti za osebnostno oblikovanje velike. Človek je postavljen pred odločitev, ali se pokoriti osvajaletcu, ki vedno prihaja zato, da bi nekaj vzel, ne pa dajal, ali pa se okupatorju tudi za ceno svojega življenja in življenja najbližjih upreti. In ko ga tok dogajanja potegne v eno ali drugo smer, zanj ni vrnitve. Zaide v sfero maščevanja in samo »maščevanje postane dovolj velika strast, ki pomaga človeku premagati najhujše napore.« Naporov pa je veliko. Lakota in mraz, neskončni pohodi med zasedami in domačimi izdajalci, nenehno vissenje na robu bivanja, napadi in umiki so oblikovali borce in iz »majhnih« ljudi delali »velike«. Prav o teh ljudeh in o njihovih psihološko-eksistenčnih dilemah govori nagrajeno delo.

Svetinova knjiga Ognjeni plaz je mozaik usod borcev jurišnega bataljona 31. divizije NOV in POJ, ki je nastala na pobudo odbora te enote ter na željo njenih borcev, med katerimi je bil tudi avtor. Prvi jo je začel pisati Zdravko Vidrih, mitraljezec in komandir oddelka v jurišnem bataljonu, pozneje pa je delo prevzel Tone Svetina. Prvotno zamisel in željo, da bi knjigo napisal v enem letu, je moral kmalu opustiti, saj se je zaradi preverjanja podatkov pogovarjal s številnimi borci ter skupaj z odborom obiskal skoraj vsa prizorišča bojev tega bataljona. Prav pri vrtanju v preteklost je avtor spoznal, da je »spomin sir z veliko luknjami«, ki jih je treba zapolniti bodisi z umetniškim oblikovanjem ali

Narod, ki ne prizna poraza, ne more biti premagan

pa z dokumenti. Pri tem pa se je pred pisca postavilo vprašanje, kako združiti dokumentarno in umetniško plat dela, kako dati knjigi, ki naj bi bila kronika te enote, tudi umetniško vrednost. Bralci bo kmalu spoznali, da je Svetina dilemo spretno rešil. Napisal je romanirano vojno kroniko, kjer je na literarni način povezan tok resničnih dogajanj z resničnimi ljudmi in njihovimi pravimi imeni in v kateri je nasprotnik predstavljen le toliko, kot je nujno potrebno. Glavna zgodba (delovanje jurišnega bataljona kot celote) oziroma zgodbe posameznih borcev so torej resnične, toda literarno oblikovane. Pri pisanju individualnih zgodb pa je bil avtor spet pred pomembno odločitvijo – katerim borcem nameniti posebno zgodbo, saj bi jo vsi zaslužili, to pa bi obseg knjige močno povečalo. Odločil se je za mrtve in težko ranjene in le redkokdaj izšel iz tega okvira, pa še takrat le delu v prid (npr. Načelnik divizijskega štaba kapetan Stanko Petelin-Vojko, str. 232). S takimi zapisi knjiga Ognjeni plaz ni več le skupek usod posameznikov in ju-

Med letošnjimi dobitniki nagrade 4. julij, ki jih podeljuje zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije, je tudi slovenski pisatelj in likovnik Tone Svetina. To visoko priznanje je dobil za knjigo Ognjeni plaz. Na področju zgodovinskih in družbenih ved je prejel nagrado dr. Milan Ževart za delo Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini. Obema nagrajencema čestitamo.

rišnega bataljona kot celote, ampak presega svojo kronološko začetnost. Se mimo ene kvalitete Svetinovega dela ne moremo. To so prikazi borcev in komandnega kadra v svojem vsakdanu, ko pozabijo na sovražnika in se predajo veselju (Kratek oddih, str. 52, Osvoboditev Trsta, str. 548, ko borci v kleti najdejo zalogo vina in se ga napijejo), ljubezni (Lepa vdova, str. 237, ki da jurišniku, sedemnajstletniku, ki pa se že dve leti bojuje, prve ljubezenske izkušnje), v nesreči (Nesrečen strel, str. 311), itd. Resnično kakovostne pa so tudi plastično poudarjene akcije jurišnega bataljona (napad jurišnega bataljona na 7. bataljon divizije SS Prinz Eugen pri Lipi na Krasu).

Svetinovo knjigo Ognjeni plaz bi lahko označili tudi kot delo o pre-

magovanju strahu pred smrtjo, saj se borci srečujejo s svojim koncem skoraj na vsakem koraku in v vsaki akciji. Gre za dvostransko doživljanje smrti – tuje (sborčeve ali sovražnikove) in strahu pred lastnim koncem. Pri tem moramo opozoriti, da je bil jurišni bataljon sestavljen samo iz fantov, večinoma starih okrog dvajset let, zato je bil boj za obstanek še toliko večji. Tovariševa smrt je v borcih vzbudila še večjo bojevitost in željo po maščevanju, pri redkih pa je zmagal strah. Kot primer si preberimo odlomek na strani 44.

»Ni se dosti zmenil za krogle, ki so švigale mimo njihovih glav in jih obrizgale z drobci snega. Ko pa se je Zmagov dvignil, je razločno slišal surovi udarec krogle v belo čelo. In tudi to, kako so se lomile lobanjske kosti

kot sprožene skale v kamnolomu. Razločno je videl, kako je na vzboklini tik nad desnim očesom zazijala luknja, majhna in okrogla, kako se je iz nje čez oči ulila kri, se po licu razdelila kot delta reke in kapljala prek oglete brade na zeleno bluzo... Zmagov je le za trenutek obstal, napet in začuden, kot bi se spreminjal v kamen. Razširile so se mu zenice, zagledal se je v prostrano, megleno nebo. Takrat je Globočnik opazil, da so Zmagove oči pravzaprav modre in da je plavica okoli zenice čudno lepih oblik.« To doživetje smrti je borca pripeglalo do dezerterstva.

Odnos borcev do življenja, ki so se ga oklepali s takšno močjo, se jasno kaže v naslednjih stavkih. »Tudi to je pomislil, da bo marsikdo od teh mitraljezcev mrtev prej, preden se bo dotaknil ženske in vedel, kaj je ljubezen. Zdaj so lepi in močni, toda samo trenutek, pa si brez noge, brez roke ali za vedno slep, pa tudi za žensko nezanimiv. Mar ni življenje nevarna ruleta? Igra. V desetinki sekunde se vse spremeni. Nobenih pravil, samo igra na srečo... Dobro, da zdaj nihče ne misli na to, kaj ga

čaka. Naj pride, kar hoče...« (str. 56).

Najbolj doživeto so v knjigi zapisani prizori umiranja, ker umirajo mladi ljudje v jeku moči.

»Strojica na sredi položaja je utihnila. Mitraljezec Franc Gros je bil zadet naravnost v čelo; spustil je orožje in padel za zid...«

Udarec v čelo je bil tako silovit, da ga je zasukalo. Črno nebo se je zvrnilo nanj in presekala ga je ozka belina, ostra kot britev. Nobene bolečine ni čutil, le moč ga je zapuščala tako naglo, da so mu udje odreeneli.

S široko razprtimi očmi je strmел v krošnje dreves nad seboj, dokler se mu ni zvrtilo z veliko naglico. Nekaj kapljic krvi mu je zdrsnilo po bledem licu. Volja se mu je ob udarcu krogle razletela na tisoče koscev, misel pa je še delovala. Hotel si je rano zakriti z rokami, pa ni mogel. Želel je poklicati Medveščka, ki je streljal z njegovo strojico... pa je bila med njima neprobna steklena stena... Slišal je krike Nemcev... prihajali so iz daljave, iz temin, v katere je tonil.

»To bo smrt...« je pomislil.

Tako neboleča, tako drugačna, kot si jo je predstavljal. Vse, kar je doživel, se je vračalo in obstalo razpostavljeno v svojih začetnih oblikah na okrogli, krvavo rdeči ploskvi, ki je polagoma temnela... Sredi nje je videl ležati samega sebe tako bednega in nemočnega in tako neobčutljivega kakor podrto drevo...« (str. 149).

Knjiga Ognjeni plaz je, kot vsa Svetinova dela, med slovenskimi bralci naletela na zelo dober sprejem, saj je bila v dobrem letu tiskana trikrat, in je prodanih nad 12.000 izvodov. Poleg tega je bila objavljena še v časopisni obliki, okrog sto strani je izšlo v beograjskih Večernjih novostih in zagrebškem Fokusu. Kje je vzrok za tako branost?

»Vzrokov je več,« nam je v pogovoru dejal Tone Svetina. »Vsak pisatelj se mora truditi, da najde stik z beročimi, in da piše o problemih, ki so v »zraku«. Če obravnavas vprašanja, ki jih nosi čas, in to na način, ki kaže vsaj nujnost rešitve, si bran. Močno vpliva na bralca tudi pisateljev občutek za mero – biti mora strogo pravičen in ne podcenjevati ali favorizirati ene ali druge strani. Pokazalo se je, da so ljudje, posebno otroci, željni zvedeti, kakšna je bila resnična vojna. Takoj po vojni smo namreč pisali preveč črnobelo, zato so danes taka dela nezanimiva in preživela.«

Knjigo, kakršna je Svetinov Ognjeni plaz, ki je poskus, kako na umetniškem nivoju reproducirati obstoj take vojaške grupacije in analizirati njene uspehe, bi zaslužile tudi mnoge manjše enote. Prav gotovo pa je avtor zaslužil nagrado 4. julij.

Milan Vogel

Tone Svetina (rojen na Bledu leta 1925) se je vključil v NOV konec leta 1943, ko je pobegnil iz nemške vojske, v katero je bil mobiliziran. Do konca vojne je

bil v Prešernovi brigadi in jurišnem bataljonu 31. divizije NOV in POJ. Po osvoboditvi je bil najprej v enotah KNOJ, nato inštruktor pri politični šoli CK LMS, na-

čelnik personalne službe pri ministrstvu za gozdarstvo ter sekretar gozdnega gospodarstva Bled.

Leta 1950 je začel pisati črtice z vojno in lovsko te-

matiko, ki jih je objavil v raznih revijah. Leta 1957 je izšla povest Lovčeva hči, šest let pozneje pa zbirka novel Orlovo gnezdo. Najbolj znano Svetinovo delo je trilogija Ukana, za katero je leta 1970 prejel Prešernovo nagrado Gorenjske, nagrado Prešernovega sklada SRS ter nagrado vstaje slovenskega naroda, plaketo JLA in plaketo varnosti SRS. Lansko leto so pri založbi Borec izšla še Svetinova Izbrana dela, med katerimi je tudi Ognjeni plaz. Mnoga Svetinova dela so prevedena tako v vzhodno kot zahodnoevropske jezike.

Nekako od leta 1960 se Tone Svetina ukvarja tudi s kiparstvom. Na bojiščih prve in druge svetovne vojne je zbral ostanke orožja in iz njih začel variti različne skulpture z vojno tematiko. Imel je številne razstave, leta 1972 pa je izšla monografija njegovih skulptur z naslovom Poezija upora.

Njegovi spomeniki so postavljeni skoraj po vsej Sloveniji, pa tudi drugod v Jugoslaviji. Okrog štirideset skulptur ima postavljenih pred hišo na Bledu in to galerijo na prostem pogosto obiskujejo domači in tuji turisti.

Obrazi kot klas ob klasu, človek drobtina ob drobtini in ljudstvo kot kruh, pregneten, domač, s trpljenjem in bolečino zalit pa postrežen s srečo. Nikakršen vihar ji več ne more polomiti kril. Človek ob človeku, borec ob borcu... vedno več nas je, vse močnejši smo in vse bolj se zavedamo svojih korenin. Naše vrste niso brigade, tudi divizija ne in ne korpus; naše vrste so narod, ki je bogat, kolikor je srečen, kolikor je v njem ponosa in junakov, padlih in tistih, ki so za srečno domovino pripravljeni delati, če bi bilo potrebno – tudi umreti.

Naše življenje srečnih in nepremaganih

Tuhtal sem: kaj misli nekdanji komandant slovenskih partizanov zdaj, ko je desettisočglava množica včerajšnjih, dandanašnjih in jutrišnjih borcev prekrila suhokrajinske travnike, da bi dala svojevrsten pečat dnevu nepremaganih, dnevu borca. Pa sem dregnil vanj z vprašanjem, ki je dobilo odgovor, še preden se je stavek dodobra končal. Tako je rekel FRANC LESKOŠEK LUKA:

»Sleherna partizanska slovesnost je potrdilo naše pravilne poti. To smo revolucionarji začeli že v obdobju med obema vojnama, jo nadaljevali med narodnoosvobodilnim bojem in v povojni graditvi naše družbe. Take prireditve še bolj okrepijo enotnost našega naroda, vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Danes smo se srečali borci s

predstavniki rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije in tako skupaj simboliziramo naše bratstvo, našo enotnost, našo skupno pripravljenost za reševanje nalog, ki nas še čakajo.

Poglejte tovariše, borci! Nekaterim kot da sta-

rost ne more do živega. Prekalilo jih je najtežje obdobje naše zgodovine. Ostali so najbolj preizkušen element naše revolucije. S svojo neomajno pripadnostjo narodu, s svojimi izkušnjami in prenekateri še vedno tudi s svojimi močmi, veliko koristijo. Borci NOV imajo v naši socialistični samoupravni skupnosti eno najpomembnejših političnih vlog. Človek je zadovoljen, ko vidi, da se je uredilo tudi vprašanje socialne varnosti udeležencev naše oborožene revolucije, čeprav še vedno ne v popolnosti. Da, nekateri posamezniki ostajajo zagrenjeni, čemur so lahko vzrok slabe pokojnine, slabše stanovanjske razmere, ne vključitev v takšno ali drugačno delo. Čeprav je bilo s tem v zvezi veliko narejenega, bo potrebno narediti še več – predvsem na področju

socialnega varstva kmetov borcev.

Seveda, tudi trenutek obujanja partizanskih spominov je taka slovesnost. Povem ti, da imam v najslabšem spominu tisti dan v letu 1941, ko so me med prvo racijo v Šiški Italijani aretirali in zaprli. Seveda smo jim iz zapora ušli! Kako pa naj bi bila vojska brez komandanta? Najbolj vesel pa sem bil, ko sem se leta 1943 v Jajcu ponovno srečal s tovarišem, Titom.

Pozdrav, korak, ki med vrtenjem spomina za trenutek obstane in potem radost, stisk rok pa cela vrsta vprašanj, ki hočejo premostiti čas med enim in drugim srečanjem. Tudi sam ga pozdravim in si skušam zapomniti njegove besede: »Praznovanje dneva borca? To je čudovit spomin na čase, ko se je odločalo o usodi našega in naših narodov. Toliko prijetneje je, ko obiščeš kraje, v katerih dolgo nisi bil, ko spoznaš,

V Suhi kraj slovesno,

V torek, 4. julija, se je v Predstrugah v občini Grosupeljski občini, na osrednji republiški proslavi ob dnevu borca, ki je bila posvečena petintrideseti obletnici ustanovitve prvih petih slovenskih partizanskih divizij, sedmega in devetega korpusa ter četrte operativne cone, zbralo več kot deset tisoč borcev ter tisoče drugih občanov in delovnih ljudi, iz Slovenije, bratskih republik, pokrajin in zamejstva; proslava je bila hkrati zvezno srečanje jugoslovanskih rezervnih vojaških starešin »Bratstvo in enotnost«. Po pozdravu predsednika skupščine občine Grosuplje Janeza Lesjaka, ki je v svojem govoru med drugim opozoril na težave, s katerimi se delovni ljudje v Suhi krajini soočajo v prizadevanju za pospešitev razvojnih korakov tega

kako korenito so se spremenili. Ljudje gradijo kraje in v njih sami sebe. Z udeležbo na takšnih slovesnostih pa dokazujejo, da cenijo čas, v katerem se je kalil naš narod.

Ob takšnih slovesnostih nekateri sprašujejo, kakšno mesto in vlogo imajo borci NOV v naši skupnosti. Pomembnega mesta nimajo samo po sebi; tako mesto imajo, ker so med najaktivnejšimi javnimi delavci na vseh področjih. Dobro se zavedamo, da sta od nas samih odvisna mesto in vloga, ki jo imamo, da je to odvisno od naše stalne pripravljenosti za delo, skrbi za ohranjanje največjih idealov revolucije, skrbi za nemoten in pravičen razvoj naše socialistične samoupravne družbe,« je dejal BOGDAN OSOLNIK.

»... Dan borca je za slehernega udeleženca NOB doživetje, ki ga seveda z nekaj besedami ni mogoče opisati. Gledam to množico ljudi, znancev, prijateljev, mladine, otrok, tudi tiste najmlajše pa si pravim: ta naša revolucija je brez konca in

Junaštva očetov v pouk in zgled

Na dobrepoljskem srečanju mladine in borcev, rezervnih vojaških starešin in delovnih ljudi je mogočno, kot nekoč, zadonela partizanska pesem.

Mogočno vzdušje je vsenaokrog. Borci se srečujejo in se pozdravljajo kot bi se bili šele včeraj nazadnje razšli. Pa se nekateri videvajo po dolgih letih.

»Pišete, pišete,« me ogovori borec s številnimi pripetimi odlikovanji. »Le napišite, da smo vedno krepki, da se ne damo.« Srečujem jih, same nasmejane; sem ter tja povprašam, od kod so. Od vsepovsod.

Tovarišica s Prekmurja se komaj ustavi za fotografijo, v naglici in kar

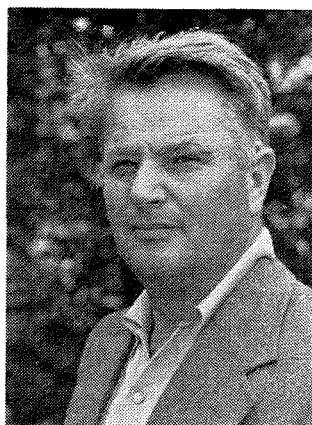
nejevoljno pripomni, da jih je od ondot prišla cela vrsta, ki bi jih treba skupaj slikati.

Ivan Memon je sedel na koncu dolge klopi in mežikal v pripekajoče sonce. »Mene ste našli? No, če vas zanima moja partizanska zgodba, je zelo kratka. Po rodu sem s Primorske, s Prešnice pri Sežani.« Kakor hitro je prav odrasel, so ga že Italijani poslali na prisilno delo v Italijo. Po kapitulaciji Italije pa je odšel med partizane. »Komaj sem se dobro zavedel, že je bilo vsega konec. Le štirinajst dni sem bil v Istrskem bataljonu.« Hudo je bil ranjen in se je vse do konca

vojne zdravil. Po vojni ga je pot zanesla preko invalidskega doma v Ljubljani v Dobrno, kjer si je ustvaril družino in kjer je tudi v delu pričakal upokojitev.

Ignac Gorišek je stal v skupini med svojimi Belokranjci. S Kanižarice pri Črnomlju je doma. Je rudar v tamkajšnjem rudniku. »Štirje otroci smo bili, dva sva bila v partizanih. Brat je padel štirinširidesetega pri Ortovcu. Najprej sem delal na terenu; ko se je vojna začela, mi je bilo šele sedemnajst

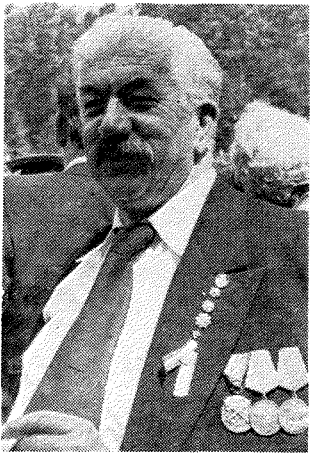
let.« Obotavlja se v pripovedi, pa mu priskoči na pomoč žena. »Ata, saj nisi nič povedal, da si bil v petnajsti brigadi in da si bil trikrat ranjen.« Da, bilo je ob napadu na Novo mesto, pri Žabji vasi. Ampak to je bilo že štirinširidesetega. Prej sem bil pa v vojnem področju Velike Lašče, nato v oficirski šoli v Metliki pa v Ribnici... Svobodo je pričakal v bolnišnici v Bariju.

Dve hčeri ima in obe vesta dosti o njegovih vojnih doživetjih. »Vedno kaj vprašata,« pravi Gori-

škova žena. Ze se zasuka in oddaljša proti slavnostnemu prostoru.

Martin Slatinšek je iz Velenja. Kar izstopal je v množici s črnim sukničcem, polnim odlikovanj ter z belimi lasmi in brki. Med NOB je bil aktivist v domačem kraju – Ljubnem v Savinjski dolini.

»Srečno sem jo zvozil. Sovražniki me niso nikoli dobili. Po vojni pa, bil sem šele osemnajstleten mladinec, sem dal skozi prvo brigadirsko šolo na

Krajini: množično

območja, je spregovoril Janez Vipotnik, predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

V imenu zveznega sekretariata za narodno obrambo in oborožene sile SFRJ je zbrane pozdravil s krajšim govorom generalpolkovnik Dušan Korač; govoril je tudi Hamdija Omanović, vršilec dolžnosti predsednika ZRVS Jugoslavije.

O mladinski pohodni brigadi »Avnoj 78«, ki je odšla po poteh slavnih spominov, je govoril Lado Goričan, član predsedstva republiške konference ZSM Slovenije.

Zbrani na osrednji republiški proslavi so poslali pozdravno pismo tovarišu Titu. Melodija »Ilove gore« pa je udeležence proslave pospremila k tovariškemu srečanju, ki se je nadaljevalo v pozne popoldanske ure.

kraja. Tisti pa, ki smo prišli sem že precej sivih las in v letih, doživljamo ponovno svojo mladost. Tam vidim nekdanje skorejce, s katerimi smo imeli med vojno sestanke, gledam jih, ki so danes zreli možje in žene s celo vrsto vnukov. Da, naša revolucija je bila revolucija ljudstva! Dan borce je nakakšen vrh, ko se vsi tisti, ki smo bili v ta dogajanja vključeni, zberemo, da bi obudili spomin na prehojeno pot in da bi skupaj z novo generacijo ljudi zagotovili odločnost, da bomo po poti, ki smo si jo sami začrtali, hodili še naprej. Na taki slovesnosti samo dokazujemo, da smo ena velika, nezlomljiva družina!«

Tako FRANC KIMO-VEC-ZIGA, in približno tako bi povedal prenekateri izmed nekaj deset-

tisočglave množice, ki se je 4. julija zbrala v Dobropolju. Pri mnogih so govorile samo oči in iz prenekaterih so privrele solze radosti. Jutri bo vse to dodaten kanček moči za nov delovni dan, za nov korak v našo trdno prihodnost.

Silvo Teršek

progah Brčko-Banoviči, Samac-Sarajevo in drugod!«

Samozavestno in vedro se drži, ko pove, da prav letos mineva l'ň let, odkar dela v ZRVS. Je tudi predsednik Društva prijateljev mladine v Velenju in ne pozabi omeniti svojega aktivnega zanimanja za šport.

Še, ko sva kramljala s tovarišem Slatinškom iz Velenja, so pristopili trije očaki in naju poslušali. Potlej so povedali, da so iz Ilirske Bistrice, da jih je prišlo v Dobropolje 350 iz njihove občine in, da je samo iz krajevnne skupnosti Dolnji Zemon pripotovalo 55 krajanov, ki so si pot na proslavo zaslužili pri dobrem delu v SLO.

Dva med njimi sta se predstavila; Jože Gržina je udeleženec NOB od leta 1942, Franc Bašin pa je bil interniran v Beljaku.

»Bil sem predsednik krajevnega odbora OF,« pripoveduje Gržina, nato pa prekine misel, odkrije kljub in mirno obstoji ob zvokih naše himne. So

bile v njegovih očeh solzne iskre spomina, ali je bilo to le od vetra, ki je tisti hip močno zavel? Kdo ve. Mirno nadaljuje pripoved tam, kjer jo je prekinil: »Bil sem tudi član rajonskega partijskega komiteja za Podgoro. Dokler niso v naše kraje prišli domobranci, je bilo lahko delati na terenu, potlej pa je bilo zelo težko. Zdržal sem do konca leta 1944, ker pa sem bil v tem času kar petkrat izdan, sem končno moral oditi med partizane, v Istrski vojni odred.

... In na suhokrajinski pireditvi ob Dnevu borca niso bili videti zadovoljni le borci. Mladi, njihova pesem in strumen korak so prevečali in izževali vse tisto, čemur pravimo svoboda, bratstvo, vse tisto, kar so in bodo izžarevale revolucionarne tradicije generacij, ki jim spomin ne kalijo podobe vojnih grozot, ki pa uživajo najlepše sadove tistega, kar je rodilo trpljenje.

Bojana Žokalj-Jesih

Mladinski pohodni brigadi AVNOJ 78 za srečno pot:

»Domovino je vredno ljubiti!«

Predstruge, 4. julija 1978.

Praznik borca, pa je prešernega mladostnega smeha za zvrhan koš. Tako je pri nas.

Iščem mladinsko pohodno brigado AVNOJ 78. Ne bo lahko. Tukaj, v dobropoljski dolini, se je danes zbralo veliko ljudi. Zaslišim pesem, okopano v soncu. Tisto o svobodi, ki nam je vse in o kovačih, naši sili... To so pravi!

Šteje sto članov in prav ta dan bo krenila po poteh slovenske delegacije na drugo zasedanje AVNOJ. V njej so se zbrali mladi iz vse Slovenije in iz drugih republik, zamejstva, pripadniki Jugoslovanske ljudske armade. In letošnja akcija ima še posebno obeležje. Ne le, da se odvija v okviru praznovanja petintridesete obletnice drugega zasedanja AVNOJ in kongresnem letu družbenopolitičnih organizacij, mladinska pohodna brigada AVNOJ 78 sodi tudi med priprave na jubilejni, deseti kongres Zveze socialistične mladine Slovenije. Da pojasnimo: ta že tradicionalni pohod v organizaciji republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije je šola družbenopolitičnega usposabljanja mladih v najlepšem pomenu te besede, še posebej nosilcev na področju negovanja revolucionarnih vrednot narodnoosvobodilnega boja, ljudske obrambe in družbene samozasčite.

Med pohodnicami je tudi Suzana Spahić iz Novoga mesta. Dvajset let ima in je pripravnica v novomeški Krki.

»Veliko naporov,« reče z nasmehom. Prisrčnim in hudomušnim, ki človeka koj spravi v dobro voljo. »Nove tovariše bom spoznala, nove kraje in kdo bi se tega ne veselil!« Ne vprašujem več. Vse to nosi s seboj dobro, svetlo. Seveda, če znaš odbrati

zrnje od plev. Avnojci pa so prekaljeni mladi ljudje, najboljši mladinci. Tudi naša Suzana.

»Dva dni ste že skupaj... kakšni so prvi vtisi?«

»Prijetna zadržanost,« odgovori.

Danes je tako. Petnajstega julija, ko bo pot sklenjena, slovo ne bo lahko. In dogovori, da se bodo še srečali, bodo trdni, neomajni.

Zagledam Albinco Mali-Hočevar, heroino narodnoosvobodilnega boja.

»To je osmi pohod, jaz sem bila na šestih,« reče in se zamisli.

So to misli na mladost, ki se je z življenji borila za življenje, za sleherno ped domače zemlje? Je to kratko potovanje v tista povojna leta, ko so bili borci med najbolj zagranimi graditelji porušene, utrjene domovine? Kdo ve?

»Še danes ste, po svojih najboljših močeh, v prvih vrstah borcev za socializem, samoupravljanja... Zakaj ta zvestoba avnojski brigadi?«

Rada je med mladimi. Z njimi preživlja današnjico, ki je lepa, vedra. Za takšen svet so se borili. In prepleta ga s spomini. Tudi zato je rada v tej brigadi. Mladi so željni spoznati dobro, najboljšo in Albinca Mali-Hočevar pripoveduje o dneih naše borbe, o padlih tovariših. Takrat, ko je jurišala, je imela samo nekaj več kot šestnajst let.

Gledam jo. In v njej vidim delček preteklosti, ki je odprla vrata prihodnosti. Daleč je že to, tovarišica Albinca pa živi še vedno neverjetno polno, vrednostno življenje.

»Domovino je vredno ljubiti,« nadaljuje. »Če jo bolj poznaš, bolj jo ljubiš in to je naša generacija dolžna do mladih. Usmeriti jim poglede, jih učiti.«

»Se bojite naporov?«

»Ne! Imam vero v mlade... Vem, če bi mi bilo hudo, bi mi pomagali.«

Mladinska pohodna brigada AVNOJ 78 se pripravlja na odhod.

»Kaj pričakuješ od pohoda ti?« povprašam vojak Novico Radilovića iz Bara, krojača po poklicu. V Pivki služi vojaški rok, že trinajst mesecev in le še mesec dni mu je ostalo.

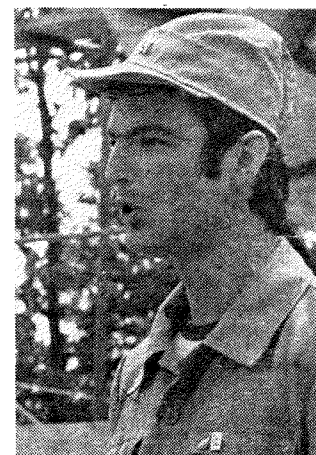

»Veliko novih poznanstev in mnogo spominov, ki bodo ostali,« pravi. »Vem, da bo lepo in da se mi takšna priložnost v življenju ne bo več ponudila.«

Bojan Žlender. Prvič je na avnojskem pohodu in že mu je zaupana odgovorna dolžnost komandanta.

»To ni kar tako... od kod takšno zaupanje?«

»Bil sem na različnih pohodih po partizanskih poteh,« skromno pojasni. »Tudi na Igmanskem maršu.« Zal, za pogovor ni več časa.

»Naprej!« zaslišim komandantov glas.

Mladinska pohodna brigada AVNOJ 78 se postroji in s pesmijo odkoraka na prostor osrednje prireditve v počastitev dneva borca. Mlada je in ponosna. Vesela in razigrana. Resna in pripravljena.

Potem naprej. Baza 20, Sinji vrh, Otočec, Srbo, Drvar, Bosanska Grahova, Kupresa, Jajce. Pot jih bo vodila tudi na legendarno Kozaro, v Jasenovac.

In učili se bodo ljubiti domovino.

Milena Štrajnar

Dragi naš tovariš Tito!

Zbrani na osrednji proslavi ob dnevu borca in 35-letnici slovenskih divizij, korpusov in cone, ki se ji priključujejo tudi delegacije rezervnih oficirjev iz vse Jugoslavije, Ti pošiljamo tovariške pozdrave in Ti čestitamo k prazniku dneva borca.

S to proslavo obeležujemo spomin na silovit razmah slovenskega partizanskega gibanja v letu 1943, ki je pričelo preraščati skupaj s partizanskimi enotami bratskih jugoslovanskih narodov ter narodnosti v ljudsko vojsko, ki je pod Tvojim vodstvom, pod zastavo Komunistične partije Jugoslavije, zadala usodne udarce okupatorju ter njegovim pomagačem.

To organizirano ljudsko gibanje, ki se je pričelo že pred drugo vojno, da bi se razmahnilo v socialistično revolucijo ter narodnoosvobodilni boj, ni danes nič manj živo. To je vidno v vseh rezultatih, ki smo jih dosegli pri obnovi in razcvetu nove, samoupravne, socialistične ter nevrščene Jugoslavije, novih pobud za delo pa nam je dal tudi 11. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, Tvoje odločne besede, ki so jih tako živo sprejeli kot svoj program vsi jugoslovanski narodi ter narodnosti.

Navdihnjeni s Tvojim delom ter programom Zveze komunistov Jugoslavije, izražamo zbrani borci in rezervni oficirji neomajno zaupanje v nove rodove, ki nadaljujejo začeto delo, da bo delovni človek postal resnični gospodar pogojev, sredstev ter sadov svojega dela. Zbrani na tej množični manifestaciji Ti obljublamo, da bomo čvrsto korakali po Tvoji poti, saj je naša in za nas edina pot srečne prihodnosti.

Dragi tovariš Tito! Čestitamo Ti in Ti želimo vsega dobrega.

Udeleženci proslave, Dobropolje 1978

BATERIJE ZA ELEKTRIČNE PASTIRJE

ZMAJ

SLOVENIJALES
tovarna
»SORA« Medvode
P. O.
61215 Medvode
telefon:
(061) 71-334
(061) 71-327

Izdeluje predsobno in mladinsko pohoštvo.

V tovarni SORA smo uredili razstavno prodajni salon in se priporočamo za obisk.

**Odprto od 6. do 16. ure
vsak delavnik, ob sobotah
od 8. do 12. ure.**

TERMIKA

kamniška 25 · ljubljana · yugoslavia

perlit fasade

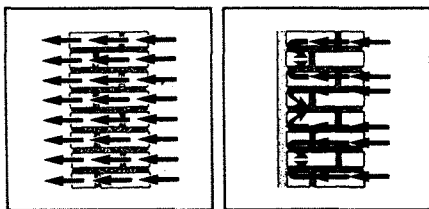
Izgube toplote so tako občutno zmanjšane, zato so tudi stroški za toplotno energijo precej nižji, kot v hiši, ki ni toplotno izolirana.

Poleti perlit omet preprečuje prekomerno pregrevanje zidov.

Toplotno izolirana hiša s perlitfasado pomeni:

- prihranek pri celotnem strošku gradnje (tanjši zidovi, manjši radiatorji, manjše peči za centralno gretje)
- občutno zmanjšanje stroškov ogrevanja
- hitrejšo gradnjo
- ugodno bivalno klimo v prostoru
- estetski izled

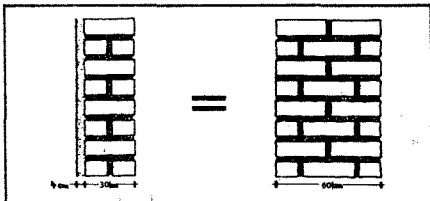
Zakaj toplotno izolirati zunanje zidove hiše?

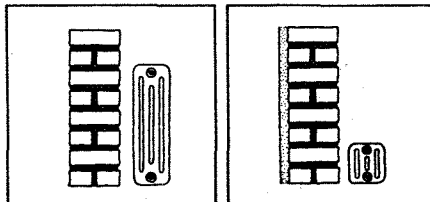
Skozi navaden zid brez toplotne izolacije izgubljate velike količine toplote. Toplota, ki bi lahko ostala v prostoru, vam tako po nepotrebnem uhaja. Pri toplotno zunaj izoliranim zidu se vam toplota, ki bi sicer uhajala skozi zid, akumulira in se vrača v prostor.

Zaradi toplotne izolacije hiše imate večkratne prihranke:

Namesto debelih opečnih zidov brez toplotne izolacije, lahko gradite tanjše zidove s perlit ometom, ki bodo nudili enak odpor prehodu toplote kot debel opečni zid.

4 cm perlit ometa na 30 cm opečnem zidu se enako upira izgubam toplote kot 60 cm debel opečni zid.

Grelna telesa lahko vgrajujete mnogo manjša.

61000 ljubljana, titova 8

ZASTOPAMO TUJE PROIZVAJALCE:

strojev za obdelavo kovin ● gradbene
mekhanizacije ● birotehnične opreme ●
kemikalij ● tekstila ● gum ● plastičnih mas ●
agrokemikalij

**ZASTOPSTVA • IZVOZ-UVOZ • SERVISI •
KONSIGNACIJE • 61000 LJUBLJANA • TITOVA
CESTA 81 • TEL.: 322-241**

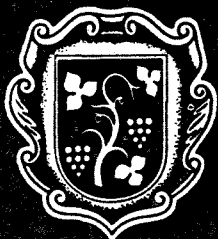
**TOPLARNA
LJUBLJANA p. o.**

61001 LJUBLJANA, TOPLARNIŠKA 19
TELEFON: 42-880

- proizvaja električno energijo
 - proizvaja toplotno energijo in tehnološko paro za potrebe komunalnega gospodarstva Ljubljana
 - prodaja pepel kot polnilni oziroma gradbeni material, demineralizirano vodo in karbonatni pesek
- S svojim delom pomagamo izboljševati delovne in življenjske pogoje prebivalcev širše in ožje družbene skupnosti.

KAKOVOSTNO VINO
VIPAVSKI VINORODNI OKOLIŠ
KONTROLIRANO POREKLO

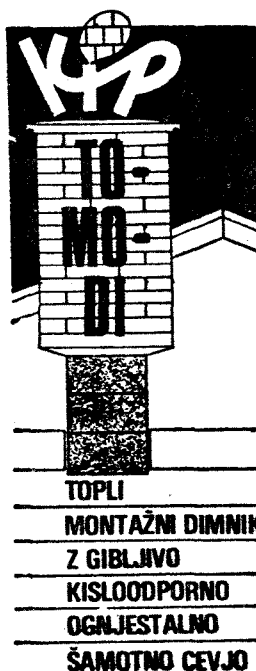
vi pavec
ROSE

1894

PROIZVEDEL IN POLNJI
KMETIJSKI KOMBINAT
VIPAVA

SUHO VINO

**Uporablja se za peči in kotle od
4000 do 100.000 Kcal/h**

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

**Pri gradnji svojega doma se
posvetujte s strokovnjaki
Montažno industrijskega podjetja!**

Peter Grajzar

Na unškem pokopališču smo se poslovili od Petra Grajzarja, ki se je rodil pred 90 leti. Kot zidarski delavec je napredno deloval že v stari Jugoslaviji. Za NOG je pričel delati leta 1942, zaradi česar ga je okupator odpeljal v nemška taborišča.

Jože Šega

Komaj v 55 letu starosti je umrl Jože Šega. Že kot mlad fant se je vključil v delo za NOP. Septembra leta 1943 je vstopil v Notranjski odred. Konec vojne je dočakal v I. dalmatinski brigadi. Za svojo borbenost je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

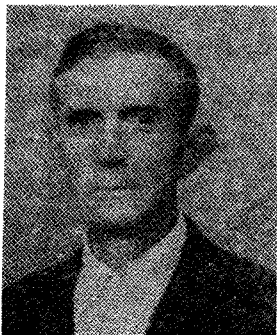
Anton Dvořák

Na tržiškem pokopališču smo se poslovili od Antona Dvořaka. Rodil se je pred 81 leti na Češkem. Prva svetovna vojna ga je privedla na soško fronto. Med drugo svetovno vojno je vseskozi simpatiziral z NOB, materialno in moralno podpiral ranjence v taborišču Ljubelj. Njegova družina je bila izseljena na Bavarsko.

Vincenc Golja

V starosti 77 let je že lani umrl Vincenc Golja iz Zakriža pri Cerknem. V NOG se je vključil že leta 1942. Delal je kot terenski delavec. Od oktobra leta 1944 pa je bil v delavskem bataljonu v Cerknem do osvoboditve.

Franc Šmrekar

V začetku letošnjega leta smo se poslovlili od člana naše organizacije ZB NOV Kamno-Selce, tovariša Franca Smrekarja iz Kamnega. Za NOB je delal aktivno in zelo vestno od leta 1942, njegova zadnja funkcija, ki jo je opravljal v NOB je bil pomočnik intendanta.

Jože Božič

Jože Božič se je vključil v delo NOG že v začetku aprila leta 1942. Opravljal je vsa takratna dela, ki so bila potrebna za NOB. Za svoje delo je dobil orden zaslug za narod III. stopnje. Od njega smo se poslovlili na pokopališču v Vipavi.

Kaj se šteje v pokojninsko dobo

J. J., Ljubljana
Vprašanje: S 15 leti ste 20. 10. 1944 vstopili v NOV ter bili 15. 5. 1945 zaradi mladosti demobilizirani. Ta čas imate priznan v dvojnem trajanju. V letih 1949 in 1950 ste doslužili še 9 mesecev in sicer ste delali v vojnem gradbenem podjetju Primorje na Reki. Zanima vas, ali lahko to dobo uveljavljate v pokojninsko dobo, isto pa sprašujete tudi za čas od 15. 5. 1945 do 1. 6. 1946, ko ste delali na kmetiji.

Odgovor: Mnenja smo, da se vam nobeno od navedenih obdobj ne bo moglo šteti v pokojninsko dobo, torej niti ne delo na kmetiji, kot tudi ne delo v vojaškem gradbenem podjetju, ko ste očitno morali le doslužiti vojaški rok.

Neizplačana razlika

A. M., Beltinci
Vprašanje: V bolniškem staležu ste bili zaradi težje bolezni od 1. 1. 1977 in nato invalidsko upokojeni 11. 6. 1977. V delovni organizaciji, kjer ste delali pred upokojitvijo, so avgusta 1977 delavcem izplačali 10% na osebni dohodek na račun povečanja življenjskih stroškov od 1. 1. 1977 dalje. Te razlike pa vam niso priznali, ker ste bili v bolniškem staležu, zato sprašujete ali vam pripada to povečanje osebnih dohodkov.

Odgovor: V bolniškem staležu ste bili od 1. 1. 1977, torej od istega dne, ko so bili za 10% povišani osebni dohodki v vaši delovni organizaciji. Tako v letu 1977 niste prejemali osebnih dohodkov, ampak samo nadomestilo osebnega dohodka, ki je temeljilo na vaših dohodkih v letu 1976. Na to nadomestilo pa povišani osebni dohodki v delovni organizaciji v letu 1977 niso nič vplivali, tako da vam po našem mnenju povišanje ni pripadalo in ne morete zahtevati izplačila razlike.

Družinske invalidnine

F. H., Ivanjci
Vprašanje: V imenu številnih žen, ki prejemajo družinsko invalidnino po pokojnih možeh – invalidih, želite, da napišemo nekaj o povečani družinski invalidnini.

Odgovor: Po 30. členu zakona o vojaških invalidih imajo pravico do povečane družinske invalidnine starši in zakonec vojaškega invalida, ki je izgubil življenje v določenih okoliščinah, nastetih v 3. in 14. členu tega zakona, če nimajo otrok, oziroma če imajo enega ali več otrok, ki so pridobitno nezmožni. Pri tem pa je poseben pogoj, da je nezmožnost nastala pred 15. letom oziroma pred dopolnjenim 26. letom starosti, če se je otrok redno šolal. Povečana družinska invalidnina gre tudi otroku-uzivalcu družinske invalidnine, ki nima staršev. Od 1. 1. 1978 znaša družinska invalidnina 414 din mesečno, povečana družinska invalidnina pa 1104 din mesečno.

Ali je pokojnina pravilna

R. M., Ankaran

Vprašanje: V lanskem letu ste bili v starosti 55 let upokojeni. Imeli ste 27 let in 4 mesece pokojninske dobe ter tudi priznano dvojno štetje od 9. 9. 1943 dalje. Na podlagi desetletnega povprečja je bila izračunana pokojninska osnovna 2666,55 din ter pokojnina v višini 69%, to je v znesku 1839,91 din. V odločbi piše, da se tako odmerjena pokojnina poveča za 60%, vendar največ do višine 85% ter znaša 2266,56 din. Po vašem izračunu bi zaradi 60% povečanja morala znašati pokojnina 2943,86 din, zato sprašujete, ali je pravilno odmerjena.

Odgovor: Pokojnina je odmerjena popolnoma pravilno. Najprej je bila na podlagi povprečja osebnih dohodkov in pokojninske dobe izračunana pokojnina v višini 1839,91 din, ta znesek se je zaradi sodelovanja v NOV od 9. 9. 1943 povečal za 60% (borcem od 1. 1944 za 30%; borcem od 1. 1945 za 10%), vendar sme tako povečana pokojnina znašati največ 85% pokojninske osnove. Zato vaša pokojnina ni tolikšna, kot ste izračunali, temveč znaša točno 85% pok. osnove, torej toliko, kolikor je največ možno.

Kaj bi za to številko »Mladosti pod Peco« uvo- doma zapisal?

Morda bi se najprej zah- valil vašemu ravnatelju Karlu Potočniku in vsem pedagogom, ki ne pozab- ljajo borcev narodno- osvobodilne vojske in skrbje, da negovanje revo- lucionarnih tradicij naro- dnoosvobodilnega boja prepleta šolsko življenje. Mislim, da ste lahko po- nosni, da prav vaša šola nosi ime prvega koman- danta Prvega koroškega bataljona Franca Paster- ka-Lenarta in da so vaša prizadevanja dostojna imena tega velikega junaka.

Zdaj pa nekaj o moji partizanski poti:

Bilo je 23. februarja 1943, ko sem stopil v Prvo koroško četo... Takrat so bili v njej Matjaž, Mar- jetka, Nestl, Muri, Slavc, Igor, Fricko, Mogu, Har- kov, Sevoc, Leon, A- tena, Bor, Mile, Milanček, Drago, Gorki, Jur in Mi- ha. Kmalu pa se je število borcev povečalo, saj so se nam pridružili fantje iz Koprivne, Mežice, Kotelj, Tople in Bistre.

Spominjam se, dobro se še vsega spominjam.

Do konca marca l. 1943 smo bili v Peci in na tere- nu Koprivne. Opravljali smo prehranjevalne ak-

cije in druga terenska de- la. Zadnje dni marca l. 1943 smo bili nad Zdov- čevo kmetijo v Koprivni. Takrat nas je obiskal le- gendarni partizanski ko- mandant Franc Rozman- Stane, za komandanta no- vo ustanovljenega Prvega koroškega bataljona pa je bil imenovan Franc Pas- terk-Lenart, doma blizu Železne Kaple.

Ustanovitvi bataljona – 1. aprila 1943 v Koprivni – je takoj sledila tudi ak- cija. To je bilo razumljivo, saj smo bili slabo oboro- ženi in z vsako uspešno akcijo smo si priborili tu- di orožje. Nihče, razen vodstva, ni vedel, kje bo akcija. Premaknili smo se od kmeta Zdovca, kjer smo bili, v Toplo, h kme- tu Florinu, ki so ga klicali tudi Brko. Tam smo ve- čerjali. Pozno ponoči smo se premaknili v Peco in do Tomaževe kočje smo prišli v zgodnjih jutranjih urah. Tam smo počivali. Štab je zasedal in imel po- govore, mi pa smo oprav- ljali stražarsko službo.

Popoldne, 3. aprila 1943, so mene in Staneta Aleksa poklicali h ko- mandantu. Zaupal nama je, da bo akcija v Mežici. Vedel je, da sva domačina in dobro pozna kraj in pot, po kateri bi najbolj

V Mežici, 3. na 4. april 1943

Ne pozabite, kako je bila priborjena svoboda!

varno prišli v .vas. Ra- zložila sva svoj načrt in povedala tudi, kje je zan- darmerijska postaja, skladišče orožja, občina in trgovina. Dogovorili smo se, da se bo bataljon pre- maknil ob sedmi uri zve- čer. Bila sva vodiča in od- govorna, da bataljon pri- peljeva v Mežico. Sobota je in odhod pozen, mi pa bi morali priti v Mežico pred koncem predstave v kinu, sva pomislila. Po- novno sem odšel k Sta- netu in predlagal, naj to upoštevajo. Vodilni so se posvetovali in sprejeli moj predlog, in tako smo od Tomaževe kočje krenili ob petih popoldne.

Naloga ni bila lahka: se-

demdeset borcev, ki jih ni smel nihče opaziti, varno spraviti do Mežice.

Vse je potekalo v redu. Prišli smo točno ob dolo- čeni uri in zasedli položa- je, kot je kino dvorana, pa smer cesta Črna-Preva- lje-Reht. Prekinili smo telefonske zveze, in sicer tako, da smo prerežali ži- ce. Vsi, ki so imeli orožje, so bili v akciji, le neobo- roženi so čakali na zbor- nem mestu pri Ribčevi hiši in Pikotovo trafiko.

Medtem ko je potekala akcija v narodnem domu, je komandant šel po- gledat na zborni mesto, kako je z novinci. Ko se je vračal, se je na cesti zna-

šel eden izmed njih, in za- klical »stoj«. Ker se Le- nart ni odzval klicu, je sprožil rafal in ga hudo ranil v desno stran prsi in roko. Tovariša Lenarta so obvezali. Izgubil je toliko krvi, da je bil v nezavesti. Akcija je potekala naprej! Vzeli smo orožje v osnovni šoli, bilo ga je do- volj za vse. Tudi druge opreme ni manjkalo, na- hrbtnikov, odev in sani- tetnega materiala. V vasi je akcija potekala v trgo- vini in v zasedi so držali tudi orožniško postajo.

Nemci so dobili pomoč iz Črne.

Medtem smo akcijo zaključili. Med potjo na- zaj smo ranjenega ko- mandanta Lenarta pustili pri kmetu Enciju. Ko smo prišli do Koprivne, smo zvedeli, da je ranjeni ko- mandant umrl. Bilo je to 4. aprila 1943... Mi smo se prebijali po nevarni strani Pece, v velikem snegu, skoraj brez hrane, zasledovani od vseh stra- ni iz doline. Nemci na Lu- čah, na avstrijski strani, so nas obkolili in ubili ko- mandirja zaščite Staneta. Ranjena sta bila tudi Nestl in Milan, Mirka Ca- pudra iz Mežice so ubili. Nesreč pa še ni bilo ko- nec. Ko smo počivali pri kmetu Novaku, so nas presenetili Nemci in v ro-

ke jim je padlo precej opreme in komisarjev na- hrbtnik, v katerem je bil seznam devetindvajsetih borcev prostovoljcev, vpisanih poimenočno z ilegalnimi imeni in pravi- mi priimki ter datumom vstopa.

Kljub vsem nevščeno- stim, ki smo jih doživljali, je imela naša akcija velik odmev. To, da je partizan- ska vojska, čeprav malo- številna, prišla v dolino po orožje in ljudem v ki- no dvorani obrazložila pomen partizanske borbe ter tako marsikateremu odprla oči o nepremag- ljivosti Nemcev, ni bila majhna stvar! Nismo pa mogli preboleti smrti ko- mandanta, tovarišev.

To je v kratkem opis akcije na Mežico in usta- novitve Prvega koro- škega bataljona v Kopriv- ni. Povedal bi še, da . Nemci niso varčevali s povračilnimi akcijami. Zaprli so vso Osojnikovo (Smrečnikovo) družino, pet članov, od katerih se štirje niso vrnili... pa družino Capuder, od ka- terih sta se vrnila le dva in Tomazinove, ki so se vsi vrnili.

Zato: Ne pozabite, kako je bila priborjena svoboda!

Peter Tomazin-Skala

Narisala: TANJA KUMPREJ, šesti razred

Narisala: NEVA FORSTNER, sedmi razred

Obiskal nas je Maks

Prejšnji teden nas je obiskal Maks Šušteršič, borec narodnoosvobodilne vojske. Tovariš Maks se med vojno ni boril na koroški zemlji, ampak nekje v Istri in blizu Trsta. Pripovedoval nam je svoje dogodivščine iz partizanskih let. Je bolj vesele narave in je povedal tudi kakšno tako, da smo se nasmejali. »Pa ni bilo veliko, tega veselja,« je rekel in obraz se mu je zresnil. »Koliko tovarišev sem izgubil!«

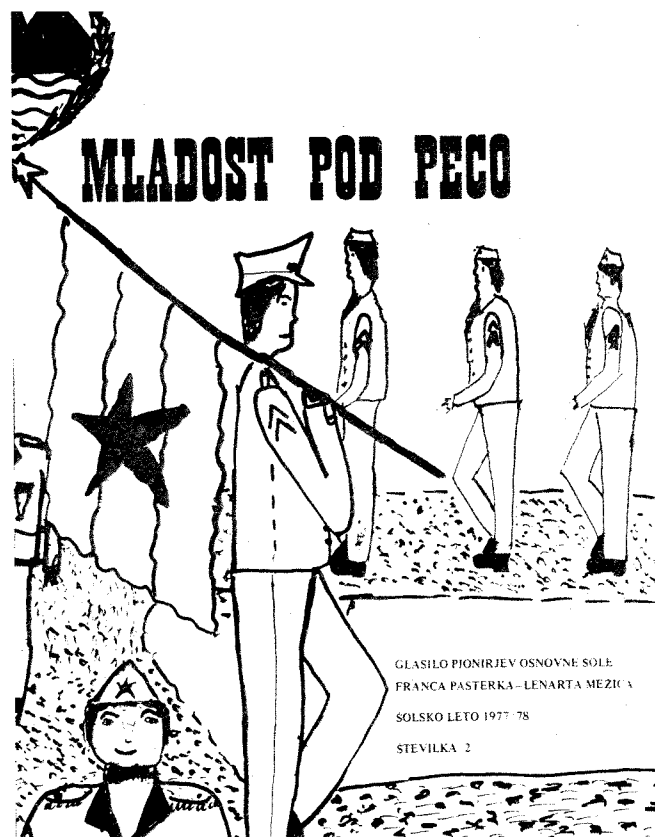
ANDREJA BOŽIČ, tretji razred

Dedek mi je povedal

Moj dedek je bil med prvimi koroškimi partizani in na to sem zelo ponosen. In vsakokrat, kadar pride k nam, ga prosim, da kaj pove.

Pa sem zadnjič tole zapisal:

Takrat je bil še mlad, moj dedek. K partizanom je odšel, ko mu je bilo dvaindvajset let. Najprej je bil med koroškimi partizani, pozneje je bil borec Šlandrove brigade. Bil je mitraljezec. V Šlandrovi brigadi so ga sprejeli tudi v Komunistično partijo Jugoslavije. Bilo je po dolgem pohodu, ko so utrujeni nekje za- spali. Ponoči pa je zapadlo veliko snega. Ker je bilo pod snegom toplo, je bil spanec še slajši. Takrat je le malo manjkalo in nemška patrolje bi ga odkrila. De-

GLASILO PIONIRJEV OSNOVNE SOLE
FRANCA PASTERKA - LENARTA MEŽICA
ŠOLSKO LETO 1977-78
ŠTEVILKA 2

dek se skoraj dihati ni upal, da ne bi zrušil snega nad seboj in s tem vse izdal. No, k sreči so Nemci hitro nadaljevali pot.

JANKO DOMEJ, četrti razred

Srečanje s partizani

V šoli nas je obiskal tovariš Bitenc in nam pripove- doval dogodke iz narodnoosvobodilnega boja, najbolj zanimivo pa je bilo njegovo prvo srečanje s partizani. Pozneje je postal partizan in partizansko ime Tonček se ga drži še danes.

Bilo je po dežju. Hodil sem po gozdu, ko sem zagledal skupino ljudi, ki je počivala. Pomislil sem: Nemci že niso, saj ti so bili vedno oblečeni v oprane, zlikane ter poškrabljene srajce. Malo me je bilo strah, saj so ti, ki sem jih srečal, nosili le nekoliko preveč stare in zakrpane obleke, z velikimi luknjami na ko- molcih in kolenih. Omahoval sem, ali naj se jim pred- stavim ali ne. Vendar me je premagala radovednost. Stopil sem naprej in rekel: »Dober dan.« »Dober dan,« se je glasil odgovor, »od kod pa si?« »Iz bližnje kme- tije,« sem odgovoril le malo pogumneje. »Kaj delaš tukaj?« je vprašala ena izmed članic te skupine. »Malo sem se šel sprehodit po gozdu,« sem rekel. »In kdo ste vi?« sem nadaljeval. »Mi smo,« malo je pomislil, (tova- riš, ki sem ga ogovoril) »mi smo slovenski fantje!« Slednje besede je skoraj glasno zaklical.

BOJANA SKOK, četrti razred

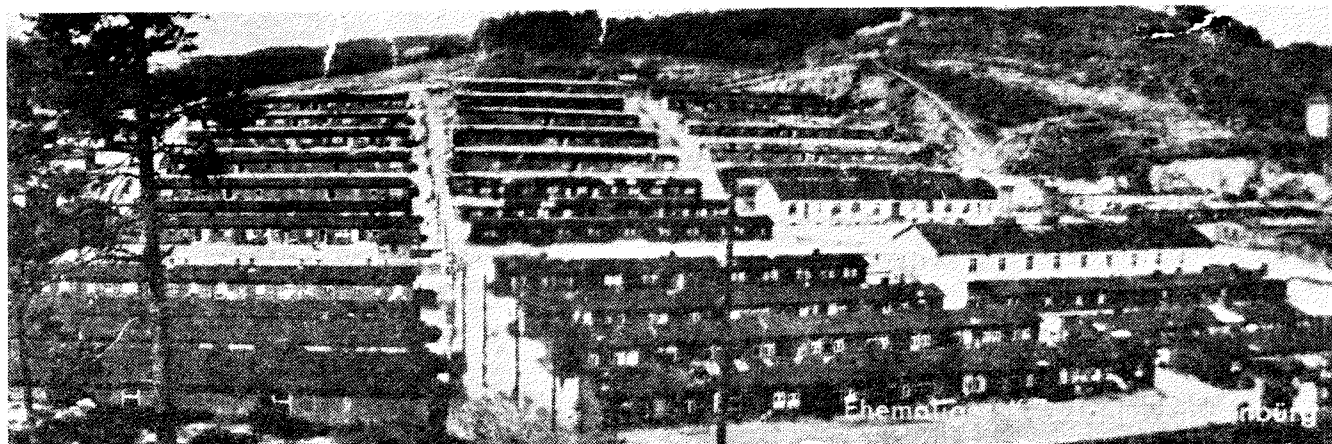
Precej let je že minilo od druge svetovne vojne in marsikaj je šlo v pozabo. Nečesa pa vendar ne moremo pozabiti. To je tovarštvo, ki se je kovalo v teh dneh, pa naj bo to doma, med našimi borci v gozdovih ali pa v taboriščih in zaporih.

Tovarištvo je tedaj reševalo človeška življenja. Marsikdo je preživel napore, lakoto in preganjanje prav s pomočjo ljudi, ki so bili vedno pripravljeni pomagati. Tudi sam sem ostal živ le zato, ker so se zame zavzeli tovariši Zdenko Lavička iz Tržiča, akademski slikar Vladimir Lakovič in Janez Makuc iz Rateč na Gorenjskem. Vsi trije so bili dolgo v raznih taboriščih in so se dobro zavedali, kaj pomeni človeško življenje.

Bilo je v koncentracijskem taborišču Flossenbürg na Zgornjem Bavarskem, taborišču, ki je bilo znano kot eno najtežjih taborišč v nacistični Nemčiji. Tja sem prišel v začetku oktobra 1943 iz Dachaua. Delal sem na raznih komandah (delovnih skupinah), tako pri transportu, v kamnolomu, »rumpelsbsh komandi« in drugod, nazadnje pa dobro leto v komandi »špenglarai«. V tem zloglasnem taborišču so imeli vso notranjo upravo v svojih rokah nemški kriminalci ali zeleni kot smo jih imenovali, ki so se izživljali s preganjanjem in mučenjem zapornikov različnih narodnosti. To so počeli že zato, da so se prikupili esesovcem, pa tudi zaradi svoje podivjanosti.

Bližal se je konec druge svetovne vojne in razpad nacistične Nemčije. Le še dva meseca je bilo do konca in ko sem bil prepričan, da bom zdržal vse tegobe, sem nevarno zbolel. Neke noči sem začel močno bruhati in tako sem zjutraj le težko odšel

S pomočjo tovarišev sem si rešil življenje

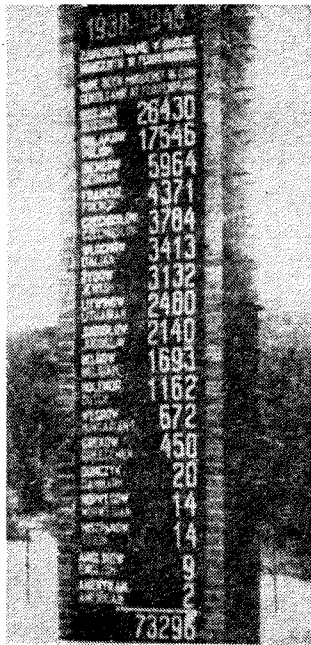

Taborišče Flossenbürg kakor so ga posneli Američani

na delo. Sreča je bila, da je le nekaj dni pred tem zamenjal zloglasnega kapoja Martina Riechterja drugi kapo, tudi nemški kriminallec, ki pa je bil vsaj bolj človeški. Ko je videl, kamo mi gre neprestano na bruhanje, me ni oviral, da sem hodil za barako, kjer smo delali. Tudi opoldne, ko so drugi dobili borno kosilo, sem moral gledati proč, ker se mi je obračal želodec. Tako sem do večera popolnoma oslabil in le s pomočjo tovarišev sem se lahko privlekel na blok.

Vso noč nisem zatisnil očesa in kar naprej sem moral hoditi na stranišče, da bi bruhal, čeprav v želodcu nisem imel ničesar več. Skrbelo me je, kaj bo zjutraj, ker ne bom mogel na delo. Javiti bi se moral za v ambulantno, kar pa je skoraj gotovo pomenilo,

pot v krematorij. Sreča v nesreči je bila, da je bil starešina bloka »blokell-

tester« neki nemški kriminallec eden redkih, ki je ohranil nekaj čustev do sočloveka. Zjutraj sem ga prosil, da mi dovoli ta dan ostati na bloku (baraki) in da ne bi šel na revir. Ker so bile ta čas barake prenapolnjene z ljudmi, ki so jih pripeljali iz taborišč, katerim se je bližala za-

vezniška vojska, in ti niso hodili več na delo, me je spravil med nje. Ta dan je bil eden najtežjih v mojem življenju. Ves dan sem se bal, da pride kdo od esesovcev in ugotovi, da bi moral biti jaz na delu ali pa na revirju. Bal sem se, da bom moral res ostati v tej tuji deželi, ki je prinesla svetu toliko gorka, in to prav sedaj, ko se bliža konec vojne. Misel na ženo in hčerkico me je neprestano glodala, saj nisem vedel, kaj je z njima. Kaj je z bratoma, ker Jože je prišel za menoj v Dachau, ko sem bil premeščen v Flossenbürg, France pa je bil v partizanih že od prvih dni januarja 1942? Šele po vrnitvi domov sem zvedel, da je Jože končal svoje življenje v taborišču Mauthausen, France pa da je padel na žirovskem vrhu

Spomenik žrtvam taborišča, na katerem je vpisana narodnost in število (Jugoslovanov je umrlo 2140).

avgusta 1943 ob veliki nemški hajki.

Komaj sem čakal, da se bo vrnil z dela Janez Makovec, s katerim sva prišla skupaj iz begunjskih zaporov v Dachau in nato v Flossenbürg. Bila sva tesno povezana, saj sva imela to srečo, da sva bila ves čas v istih delovnih komandah in tudi vedno v isti stanovanjski baraki. Takoj po vrnitvi z dela je obvestil o mojem kritičnem zdravstvenem stanju Vladimirja Lakoviča, ta pa Zdenka Lavička, ki je bil zaposlen v esesovski lekarni v taborišču. Pomoč je kaj hitro delovala in kmalu sem dobil neke tablete proti slabosti, ki jih je Lavička skrivaj odnašal iz lekarne, čeprav je bilo to za njega skrajno nevarno, saj bi ga lahko odkrili. To pa bi pomenilo zanj lahko tudi smrt. Še druga zdravila mi je naslednji dan dobavil Lavička in tako se mi je zdravje začelo počasi vračati.

Janez Makovec je nato prosil starešino bloka, da bi me pustil še kakšen dan na bloku. Ta je res pokazal razumevanje in pristal na to, nisem pa se bal, da bi to izvolali esesovci. Lakovič, Lavička in Makovec so skrbeli zame in tako sem si zopet opomogel in sem kasneje, v dnevih evakuacije taborišča od 20. do 23. aprila 1945, lahko zdržal pohod, ki smo ga imenovali »pohod smrti« Nemci pa »Todesmarsch«, kar je bilo res, saj je bilo pobitih v tistih dneh več kot 4000 naših tovarišev, ki so omagali na poti.

Takih primerov, kot je bil moj, je bilo v vseh taboriščih dosti. Tovariši, ki se morda prej niti poznali niso, so si medseboj pomagali, včasih tudi samo z bodrilno besedo. Čeprav so minila že dolga leta od tedaj, se človek rad s hvaležnostjo spominja omenjenih tovarišev, ki so bili vedno pripravljeni pomagati.

Srečko Šorli

Lepo je biti svoboden

Zabeleženo na Vrsnem

ALES OBLAK, učenec osnovne šole Ledina: »Rad poslušam pripovedi njih, ki so se borili, trpeli za svobodo!«

FRANC RUDOLF: »Kdo bi lahko pozabil partizanske leta! V njih je naša mladost.«

»Tudi mi smo se udeležili srečanja,« so nam povedali pohodniki mladinske brigade, ki je nosila ime narodnega heroja Milana Česnika, MARJAN JURMAN, MOJCA ŠPILAK, ZORKO RUBER in JANEZ JERAJ iz doma tehniških šol. »Ponosni smo, da razvijamo in negujemo revolucionarne tradicije narodnoosvobodilnega boja.«

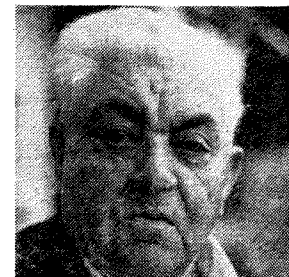

»Svoboda ni nekaj dokončnega, tega ne smemo pozabiti,« so rekli UDELEŽENCI ORIENTACIJSKEGA POHODA na Slivno, tam med Savsko in Moravsko dolino.

Tekst: LJUBA GARBAJS
Foto: MARJAN GARBAJS

LOJZE ARTAČ: »Rad prepevam, še posebno naše, partizanske pesmi!« Pritegnili so še drugi in pesem je na Slivnem še dolgo donela.

»Takrat v gozdovih nihče ne bi verjel, da bomo imeli vse to, ka imamo danes,« so besede tajnika ljubljanske krajevene skupnosti MILANA PODOBNIKA, nekdanjega brigadnega obveščevalca.

Ivan Jan:

13

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

In kdo so bili udeleženci tajnega sestanka vodilnega odbora bele garde – domobranec za Gorenjsko? Seveda ob Brodarju in Kreku najprej Janez Ovsenik, soavtor zahtev, ki jih je Brodar predložil Obersturmbahnnführerju in KdS Aloisu Perstererju v Krivi Vrbi na Koroškem. Ovsenik je bil pred vojno predsednik okrajne kmečke zveze in podžupan v Predosljah. Na sestanku je bil tudi Alojz Perne, predvojni podpredsednik te zveze, kmet iz Povelj. Nadalje Alojz Lesjak, ravnatelj gorenjske kmetijske zadruge v Kranju, kar je bil že pred vojno. Lesjak je bil prepričan hitlerjanec in tajni agent šefa varnostne službe Rudolfa Messnerja v Kranju in je skrbel, da se domobranski odbor ni preveč oddaljeval od gestapovske smeri ter se približeval Angležem. Poleg omenjenih je bilo še nekaj ljudi, ki naj bi zastopali jeseniško, kamniško in kranjsko okrožje. Iz kamniškega okrožja je bil Juvan iz Domžal. Za kranjskega je Brodar osebno hotel pridobiti še Karla Česna, ki je bil zadnji predvojni župan Kranja, ta pa se je uprl in ni hotel sodelovati.

Sestanek je bil sklican v Savnikovi vrtni vili brez gospodarjeve vednosti in dovoljenja, kjer si je uredil stanovanje in pisarno Slavko Krek. Zbralo se je okrog deset ljudi, imeli pa so samo eno točko dnevnega reda: sestavljanje organizacije in trojk. Sestanek je začel in vodil Janez Brodar, nato pa je Slavko Krek povedal, od kod prihaja in da bo vodja centra gorenjskega domobranstva. Govoril je zelo domišljavo in preteče, vendar je tehtno razložil, da snujejo svojo vojsko, da bodo prišli še oficirji, predvsem pa komandant Mirko Bitenc. Navzočim je izročil navodila za obveščevalno delo, ki so bila napisana na dveh listih, in spet naročil, da je potrebna pri delu stroga tajnost tudi proti Nemcem. S tem je bilo jasno povedano, da se borijo za oblast, ki naj bi jo po odhodu Nemcev spet prevzeli oni, to je domača buržoazija. (V dokumentih o Slavku Kreku, predvsem v njegovih izjavah med procesom proti njemu in soobtoženim, je nekaj njegovih dejanj postavljenih za ves mesec ali še več nazaj. Tako je zapisano, da je prvi sestanek z majorjem Mirkom Bitencem imel v Predosljah novembra. v resnici pa je bilo to v začetku oktobra 1944. Prav tako je narobe, da je Slavko Krek šele decembra 1944 ustanovil center gorenjskega domobranstva v Kranju, ko pa dokumente z njegovim podpisom zasledimo že konec oktobra in v začetku novembra 1944. Možno je dvoje: da je datume namenoma potiskal nazaj, ali pa jih je zaradi številčnosti pomešal. Ta navajanja so zapeljala tudi druge zgodovinopisce in tudi na procesu tega nihče ni preverjal.

Za Krekom je govoril Brodar, ki ni skrival, da se mu je spet ponudila priložnost, da bo delal v svojo korist. Vedel je, da ga potrebujejo tako Nemci kot domobranci, on pa je mislil le nase. Brodar je med drugim dejal: »Od Vodic do Kranja je bela garda kar zadovoljiva. Zdaj, ko je prišel naš čas, se moramo potruditi in pohiteti, da bomo to organizacijo razširili tudi od Kranja navzgor. Zato mora biti vsa Gorenjska organizirana v smislu odborov-trojk, v katerih naj eden odgovarja za vojsko, drugi za propagando, tretji pa za splošno upravo oziroma obveščanje...«

Ker domobranci še niso dosti izurjeni, bo na Gorenjsko prišlo več oficirjev jugoslovanske vojske (plavogardisti-četniki), glavni poveljnik in vojaški vodja pa naj bi bil profesor, major Mirko Bitenc. Z njim se že dogovarjajo in bo s svojo vojsko verjetno kmalu tu. Seveda je naš sovražnik le partizanstvo...«

Brodar je dokaj zaupno povedal še to, da nameravajo Nemci kmalu umakniti svojo vojsko z Gorenjske in zamenjala naj bi jo njihova. Nemci naj bi obdržali le še oblast. Nemci so morda zaradi potrebe drugod res tako želeli, vendar se to ni moglo več zgoditi.

Videli smo že, da je major oziroma povišani podpolkovnik Mirko Bitenc prišel s približno šestdesetimi četniki in domobranci na območje Cerkelj in Kranja prve dni oktobra. Povedali smo že tudi, da je Šlandrova brigada njihovo poveljstvo v Zalogu hudo prizadela. Ta dogodek je vplival na nadaljnje načrte. Namesto množičnega porasta četnikov s to »ilegalo« iz Ljubljane ni bilo nič. V te načrte se je vmešal tudi gestapo. Ob vsem tem in iz strahu pred partizanskimi napadi se je Bitenc z večino svojih pajdašev vrnil v Polhograjske dolomite še v oktobru. Med tem je namreč prišlo do razkola ne le v domobransko četniškem taboru, ampak tudi med KdS Aloisem Perstererjem, ki je prišel na pogajanje z Bleda, ter Bitencem. Poleg tega je del tistih Bitenčevih ljudi, ki so bili gorenjski rojaki, na prigovarjanje Slavka Kreka odšlo v razne domobranske postojanke. Po pogovoru s Perstererjem se je Mirko Bitenc z delom četnikov skrival v domobranski postojanki v Voklem, kjer je bil poveljnik Brodarjev sin Ivan, kar tudi precej pove.

V nadaljevanju seje domobranskega vodstva so organizacijo razdelili na trojke oziroma jih predvideli. Pokrajinski odbor so sestavljali: Janez Brodar, predsednik, ter Janez Ovsenik in Alojz Perne. Slavko Krek je postal Brodarjev tajnik. Ker je bil Krek tudi poveljnik centra gorenjskega domobranstva, je držal v rokah vse niti, ki so vodile iz Ljubljane ter z gestapa na Bledu in v Kranju.

Gorenjsko so glede organizacije razdelili na pet okrožij in določili trojke. Prav tako tudi po okrajih, občinah in vaseh. Vsi so dobili nalogo, naj opazujejo in pridobivajo ljudi, da bi povsod razpredli svojo mrežo. Brodar je pri tem večkrat opozarjal na previdnost in na koncu dejal: »Vsi moramo skrbeti tudi za to, da iz gozdov spravimo v naše vrste čim več partizanov. (Kako v nasprotju s Kuharjevim pozivom iz Londona, op. I. J.) V naših trojkah, odborih pa morajo biti samo taki, ki so bili že v bivši Jugoslaviji pristaši SLS oziroma JRZ. Član odbora ne more biti nihče tak, ki je bil prej pripadnik kake druge politične organizacije... Le tako bomo zagotovili previdnost, ki je potrebna na vsakem koraku. Kompromitirati se ne smemo. Če pa tem našim sestankom in našemu delu gestapo le pride na sled, bomo rekli, da smo pripravljali propagando, ki naj na terenu pomaga širiti domobranstvo.«

Brodar je pri tem še vedno računal na svojega močnega zaveznika Gauleiterja dr. Rainerja, s katerim je bil tesno povezan.

Na sestanku je govoril tudi Janez Ovsenik, ki je pozval vse, naj zbirajo podatke o fantih, ki so v nemški vojski, v internaciji ali na delu v Nemčiji. Potrebni so le osebni podatki posameznikov in fotografije, da se bo »le-ta vrnil domov in pristopil k domobrancem«. Očitno je bilo, da je Ovsenik na obveščevalnem področju že precej sodeloval s Slavkom Krekom.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Okupatorski zločini v Rižarni in drugod ter vloga tržaške buržoazije

MAKS ZADNIK

2

Drugi obtoženec Joseph Oberhauser pa je bil spoznan za krivega večkratnega umora v trajajočih obtežilnih okoliščinah v tržaški Rižarni, ne pa tudi na brkinskem, čičarijskem, istrskem, kastavskem in kraškem podeželju). Nobena izmed žrtev, ki so jih pobili pripadniki tega odreda, ni bila prej obsojena na pristojnem sodišču. Obtežilnost okoliščin je bila v tem, ker poboja znatnega števila ljudi, katerega očita obtožnica Oberhauserju, niso narekovalle nobene vojne nujnosti in tudi ne kakršni koli drugi upravičeni razlogi, zato je sodišče nenavzočega obtoženca kaznovalo na dosmrtno ječo in na začetno triletno osamitev. Ugotovljeno pa je tudi bilo, da italijansko pravosodje ni uradno zahtevalo izročitev obtožencev od vlade Zvezne republike Nemčije, kjer živijo, češ da bi bila taka zahteva neuspešna?

Zakaj »nedolžne« in »krive« žrtve?

Tržaško sodišče zaradi pomanjkanja dokumentacije ni moglo obtoženima Allersu in Oberhauserju dokazati ne točnega števila na grozovite načine pobitih oseb in tudi ne ugotoviti imen večine žrtev. Dobri poznavalci razmer v tržaški Rižarni pa so ocenili, da je bilo tam pobitih okoli 5000–6000 ljudi. Tako je 18. februarja na sodni razpravi izjavila priča Giovanni Heimi Wachberger, reški Žid, da je bilo od 25. aprila 1944 do konca vojne, ko je bil v Rižarni kot krojač in skladiščnik, vskladiščenih nad 2000 oblek pobitih žrtev. Vse dosedanje ugotovitve se bolj ali manj ujemajo v tem, da je bilo pobitih največ partizanov in političnih aktivistov jugoslovanskih narodov. To je priznal 25. aprila 1975, tudi predsednik italijanske republike Giovanni Leone; v Rižarni pa je izginilo tudi večje število italijanskih antifašistov, med njimi nekaj vodilnih komunistov, in nekaj Židov, kajti za te je bila Rižarna le predhodno zbirno taborišče na njihovi poti v nemška uničevalna taborišča.

Če pa je vendarle izvrševal smrtno obsodbe po kateremkoli ukazu, tedaj predstavlja že samo to izvrševanje dvojen zločin, in sicer: ker ni pristojen, da to vendarle izvrši, stori zločin umora; samo mučenje žrtev ter pravno nedovoljen način izvrševanja (zaplinjevanje, pobijanje s kijem, kladivom idr.) pa tvori poseben zločin.

Glede formalne in materialne nepristojnosti EKR za izvrševanje izvršljivih kazni višjih poveljstev in pristojnih organov okupatorjevega pravosodja, ki ga v Jadranski operacijski coni, kot je ugotovilo sodišče po pričanju dr. Franca Tončiča, skorada ni bilo, sta pripravila senator Gianfranco Maris, podpredsednik združenja bivših internirancev ANED in Giorgio Mariinucci, redni profesor za kazensko pravo na univerzi v Paviji v Italiji posebno studio – Radiografijo obtožnice, ki je nedvomno vplivala na sodišče v tem smislu, da je v utemeljitvi sodbe 29. maja 1976 ugotovilo, da je bilo tudi pobijanje partizanov in političnih aktivistov, torej »krivih« žrtev, v Rižarni opredeljeno kod navaden in ne kot vojni zločin.

Najpomembnejši problem v opredelitvi zločinov in njihovega sojenja

Delitev žrtev v obtožnici in ukazu preiskovalnega sodnika na »krive« in »nedolžne« je bil le eden izmed bistvenih problemov v pravni in dejanski opredelitvi zločinov in sojenja zločincem, razen tega so igrali bolj ali manj pomembno vlogo še naslednji:

1. Kateri so bili temeljni motivi in bistveni razlogi, ki so narekovali nacističnemu policijskemu in političnemu vodstvu, da pošlje iz lublinske pokrajine na vzhodnem Poljskem v Trst oz. Jadransko operativno cono prav Gruppenführerja SS Odila Globocnika za višjega vodjo SS in poveljnika policije ter specializiran morilski odred Einsatzkommando Reinhard? Ta problem je izredno pomemben ne le zato, ker sta se Globocnik in Einsatzkommando Reinhard na Poljskem izredno »izkazala« v množičnem pobijanju Židov in antinacistov, pač pa najbrž še bolj zaradi dejanskih okupatorjevih potreb, ki so mu po presoji in predvidevanju njegovega vodstva narekovala v Trstu in na Primorskem prav takšne ukrepe, kakršne bosta v skladu z nacistično ideologijo in po vseh okupacijskih deželah že uveljavljeno zločinsko politiko najlaže in najbolj kvalificirano izvajala prav v Trstu rojeni in v mladosti tam živeči, med vojno pa na Poljskem in drugod v množičnem pobijanju nasprotnikov 3. Reicha preiskušeni Odilo Globocnik in specializirani morilski odred Einsatzkommando Reinhard?

2. Zakaj je lahko prišlo do procesa zoper zločince iz Rižarne šele po 30 letih, ko pa so bili zločini zanesljivo znani že 1945. leta?

3. Zakaj obtožba le za zločine, storjene v tržaški Rižarni, ko pa je že dolgo znano in tudi nesporno dokumentirano, da so zločinci iz Einsatzkomanda Reinhard ropali, požigali in množično ter na surov način pobijali ljudi (največkrat žive sežigali) na celotnem območju Jadranske operative cone – torej od Benetk in Vidma (Udine) do Pulja, Reke in Postojne kot tudi na Kvarnerskih otokih?

4. Kakšen delež so odigrali v strukturi teh esesovskih zločinov njihovi sodelavci (kolaboracionisti) predvsem posebni italijanski fašistični inšpektorat javne varnosti (Inspektorato speciale della pubblica sicurezza) v Trstu, Italijanski esesovci iz tako imenovanega stražarskega (wachmanuschaft) bataljona v Rižarni, iz katerega je do sedaj znan le ohranjen seznam 122 imen 6. čete, karabinjerji in finančni stražniki iz tržaške legije, agenti policije (questura), člani civilne straže (Guardia civica) in razni civilni sodelavci iz gospodarskih, političnih in drugih krogov? In končno, kakšna je bila vloga tržaške buržoazije kot (družbenega razreda razreda v uveljavljanju nacistične okupacijske politike – terorizma v boju proti NO gibanju na Primorskem?

5. Kakšen smisel naj ima in kaj naj doseže sojenje vojnim zločincem po 31 letih? Da bi laže in razumljiveje pojasnili te probleme ter odgovorili na zastavljena vprašanja, zlasti na prvo, bomo morali seči vsaj na začetek NOB na Primorskem, torej v letih 1941–42, v nekaterih zvezah pa tudi v prva leta italijanske okupacije Primorske, v katerih so nastala iz italijanskih iredentističnih in buržoazno-imperialističnih nagibov določena, zelo ostro antagonistična razmerja med italijansko okupacijsko upravo – zlasti njeno policijo in vojsko – in narodno zavednimi Slovenci. In ta razmerja se do konca italijanske okupacije septembra 1943 v svoji temeljni motiviranosti in usmerjenosti niso več bistveno spremenila.

Ko prehajamo na pojasnjevanje prvega problema in z njim odgovarjamo na prvo vprašanje, moramo najprej ugotoviti, da so odigrali slovenski Primorci in istrski Hrvati v protiokupatorskem narodnoosvobodilnem boju med drugo svetovno vojno pomembno – bržkone edinstveno vlogo med zaslužjenimi evropskimi narodi. Tako pomemben delež so lahko doprinesli samo zato, ker so v letih 1941–1943 vsi enotno in skoraj brez izjem stopili v brezkompromisni boj na strani jugoslovanskih narodov, katerega sta vodila delavski razred in njegova avantgarda Komunistična partija Jugoslavije.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Na izlet v Bosno

Navezali smo prijateljske stike in si izmenjali naslove

Bilo je neke sobote, ko se je petdeset tabornic in tabornikov jeseniške občine (jaz sem članica Odreda pod Prisojnikom) odpravilo na tridnevni izlet po naši domovini oziroma po krajih, kjer je tovariš Tito med narodnoosvobodilnim bojem vodil našo vojsko do zmage.

Dolgo je trajala vožnja do mesta, kjer je bil desant na Drvar.

Najprej smo si ogledali Titovo pečino. Do te pečine nas je vodila strma kamnita pot. V pečini smo videli zasilni izhod, kjer je Tito s člani vrhovnega štaba zapuščal pečino... Pod pečino je muzej, v katerem so shranjene osebne stvari tovariša Tita. Tu je prva radijska postaja v Drvarju, zemljevidi in časniki, ki so izhajali med narodnoosvobodilnem bo-

jem. V muzeju smo videli tudi priznanje Milki Bosnić, šestnajstletni deklici, ki je žrtvovala svoje življenje, da bi rešila partizanski tank. Na začetku parka je stavba, v katero so hodili skojevci na sestanke. Tudi tu je muzej in v njej slike Tita in njegovih najožjih sodelavcev. Pa staro orožje, padalo iz desanta, maršalova obleka, ki so jo zaplenili Nemci. V zgornjem delu je maketa mesta Drvar z okolico. Kustor muzeja, ki nam je pripovedoval o desantu, je povedal, da je maketa sestavljena tako, da je razvidno vse, kar se je tega dne dogajalo.

Iz Drvarja smo se odpravili v majhno mesto Sanjica, kjer so nas domačini zelo prisrčno sprejeli. Bili smo začudeni, ko smo slišali, da tamkajšnja mladina govori slovensko. Povedali so nam, da se večina mladih odloča za šolanje v Sloveniji in to v naslednjih šolskih centrih: Celje, Ljubljana, Jesenice. Domačini Sanjice so veliko pripomogli k osvoboditvi jugoslovanskega ljudstva. Zato ni nič čudno, da je v okolici veliko spomenikov, saj je v teh krajih padlo sedem narodnih herojev. V Sanjici je bila tudi ena največjih mladinskih delovnih akcij med vojno,

ko so mladi v noči na prvi avgust izpred nemškega nosu poželi vso pšenico in jo prenesli prek Grmeča k partizanom. Na ta dan praznujejo v Sanjici tudi občinski praznik.

V nedeljo smo že bili v Jajcu, kjer so bili postavljeni temelji nove Jugoslavije. Tudi tu je muzej vreden ogleda. Videli smo slike delegatov in tovariša Tita, shranjene so tudi listine govornikov, časopisi. V muzeju je plakat, s katerim so razpisali nagrado 100.000 mark v zlatu tistemu, ki bi prijavil tovariša Tita in kraj njegovega bivanja. V mestu smo si ogledali prelepe slapove in trdnjavo ter se preko Banja Luke odpeljali na Kozaro.

Kozara! Na Mrakovici smo si ogledali muzej in veličasten spomenik. Okolica je zelo lepo urejena in čista. Vse je cvetelo. Ko smo se vračali, smo se ustavili v vasi Dera, kjer smo pri prijaznih domačinih prespali. Zelo lepo so nas sprejeli.

Ogledali smo si tudi Jasenovac, kraj groznega spomina.

Mislím, da bi si moral vsak mlad človek naše socialistične domovine ogledati te spomenike.

Naj povem še, da je z besedami težko izraziti gostoljubnost in prijaznost domačinov. In ko smo se poslovili, so nam rekli, naj še pridemo. Pa niso bile to samo vljudnostne besede, tako so tudi mislili. Navezali smo prijateljske stike in si izmenjali naslove... Bilo je nepozabno.

Izlet smo sklenili v Čateških toplicah, se okopali v vodi, potem pa nas je prijazen šofer Tonček sprečno odpeljal na domove.

JASMINKA
MAKSIMOVIC
Osnovna šola
Kranjska gora
Kranjska gora

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Ondan mi je Tone Urbas, član našega uredništva, prinesel fotografijo Milene Jeler z Dovškega:

Pa ne samo fotografijo! Povedal je vse, kar sta se pogovarjala z dekletcem, ki obiskuje četrti razred osnovne šole v Senovem z imenom legendarne štirinajste divizije. Pokazala mu je berilo za četrte razrede osnovnih šol »Drevo iz zemlje rase« in povedala, da najraje prebira knjige s partizansko tematiko in da jih je že veliko prebrala. »Veste, takšnih knjig v naši šolski knjižnici ni malo in tovarišica Letonjeva nam tudi svetuje, katera je primerna naši starosti,« je rekla. Milena prav tako pridno sodeluje na šolskih proslavah in pred kratkim je recitala pesem o »domači gori, ki je najbolj zelena in domači pšenici, ki je najbolj rumena«.

In zdaj, draga Milena, ko se poznamo, boš tudi za nas kaj napisala? Zdi se mi, da iz Senovega nimamo kaj dosti sodelavk, sodelavcev. Pa ne čakaj jeseni, pri nas počitnic skoraj da ni.

Naj povem še, da sem prejela kar tri spise o bralnih značkah izpod peresa cicibanov in cicibank drugega d razreda Osnovne šole Janka Premrla-Vojka. V njih so zapisali, da so imeli priložnostni program, da jih je obiskal Vid Vrevec, da je bilo lepo, zanimivo in še marsikaj. Odgovor na vprašanje, kar morate prebrati, da dobite cicibanovo bralno značko, sem zaman iskala. Zato: bi, Aleš Stopar, Mojca Maljevec in Goran Čatič, odkrili tudi to? Da bomo vedeli. In če ne drugače, se oglasite vsaj s kartico. Bo kar dovolj, za to pojasnilo.

MILENA

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KR

Bil je petek

Iskreno želimo, da bi nas tovarišica Marjanca Šemetova še obiskala

Bilo je v petek, ko nam je tovarišica v šoli povedala, da nas bo morda ta dan obiskala Marjanca Šemetova. Takoj smo se spomnili njenih partizanskih zgodbic, ki smo jih brali v Kurirčku. Toda prav ta dan ni bilo prav nič lepo vreme in bili smo kar žalostni, saj nam je jemalo upanje, da bo tovarišica prišla. Pa smo se zmotili. Tovarišica je pokazala, kako mora biti človek vztrajen in kako mora držati besedo. Prišla je čisto po partizansko, kakor je sama dejala. Povedala je, da ni mogla ostati doma, če je vedela, da jo čakajo pionirji na Muljavi. To je res lepo od nje. In pred nas je stopila lepa, vsa mladostna in nasmejana.

Naša tovarišica nam jo je predstavila, nato pa je dala besedo njej, partizanski aktivistki, borki, učiteljici:

Tako lepo nam je govorila o narodnoosvobodilnem boju, da smo jo ves čas vsi, tudi najmlajši, zavzeto poslušali. Prinesla in podarila nam je tudi ogromno slikovnega gradiva, ki nam govori o veselih in žalostnih dneh med narodnoosvobodilnim bojem, o času, ko

se je v okolici Muljave zadrževala Druga grupa odredov... Za to smo ji še posebej dolžni zahvalo. Od Ribičičevih nam je prinesla za spomin dve knjigi »Rdeča pest« s posvetilom, česar smo bili zelo veseli. Iz njenega dolgega pripovedovanja smo o njej in njenem delu žal, zvedeli premalo. Skromna je! Poudarjala je predvsem pogum njenih pionirjev med vojno, pogum vodilnih tovarišev v štabu II. grupe odredov, žrtve drugih partizanskih borcev, mladincev, le sebe ni omenila.

Zaradi teh njenih lastnosti smo jo vsi vzljubili. Iskreno želimo, da bi nas tovarišica Marjanca še obiskala. Pripovedovala nam bo same partizanske zgodbe, tako je obljubila, in mi ponovno snidenje čakamo z željo, da bi nam povedala več o dneh, ko je, čeprav mlada, dokazovala, kako je treba svojo domovino ljubiti, braniti.

IRENA BREGAR
Osnovna šola Muljava
Muljava

TAKO JE NAŠ RAZRED NASTOPAL ZA TITA: Smo cicibani 2 d razreda Osnovne šole »Janko Premrl-Vojko« iz Kopra. Pa bi vam radi povedali, da smo v ponedeljek dobili Titovo pismo. Prinesla ga je tajnica naše šole. Prebral ga je učenec Goran. Ko ga je prebral, ga je tovarišica pokazala še vsem učencem. Potem smo začeli pisati spise. Jaz sem zelo vesel, ker je Tito dobil pismo, ki smo mu ga pisali za rojstni dan.

MITJA BELTRAM
Osnovna šola »Janko Premrl-Vojko«, Koper

Srčnost je roža, ki ne raste na vsakem travniku

Bruno Batistič, Ivan Humar,
Fredo Bončina in Franc
Šuligoj

Srčnost je roža, ki ne raste na vsakem travniku.

Sonce se je obesilo nad Banjščice in vroče je bilo, da se je srajca lepila na telo. Rekli so: dober kilometer pa boš sredi vasi. Grizel sem in še bolj grizel kolena v strmino nad Čepovanom, vasi pa nikoder. Zdaj sem se spomnil, kako mi je Rado govoril: »Skromni ljudje živijo v tistih krajih, skromni in bistri, da malo takih. Življenjske potrebe so iz dneva v dan preverjale njihove veščine. In tako je bilo tudi med vojno; danes kovač je jutri popravljal ure in naslednjega dne pokvarjeno puško. Čez čas so mu potisnili v roke kramp in je šel prekopavati cesto. Med vojno smo jih krvavo potrebovali – žagarje, tesarje, mizarje, kovače... saj ni hiše na Lokovcu, pri kateri ne bi vihteli kladiva!«

Spominjam se pripovedi o Rafaelu. Skromna kovačnica, od sile otožen meh, prav tak kot bi mu nekdo dušo izpustil, v peči žerjavica. Človek bi mislil, da bo zagledal z mišicami prepletenegega in širokih ramen, da bi se s težavo prerinil skozi vrata kovačije. Nak. Ni uporabljal velikih kladiv. Za Rafaelovo delo je bila bolj uporabna domiselnost kakor moč. Besede so mu s težavo lezle z jezika. S kladivom je udaril po železu, kot bi hotel zdrobiti, kar ga je tiščalo. Več kolen nazaj sega njegov kovaški rod. Kdo ve, koliko železa so preoblikovali v žeblice, nože, svedre, sekire...? Ko sem bil frkolin, je rekel, ni bilo nikogar, ki bi mi pahnili v šole. Kladivo so mi dali v roke in rekli, da bom svoje sreče kovač. Povem vam, da je lažje kaliti železo kakor človeka. Ne, o denarju ni Rafael nikoli veliko razmišljal, ker ga tudi veliko ni imel. Najvažnejše je bilo zdravje.

Utrujena Rafaelova pripoved je segla v Modeno, v Afriko, kjer je potil peklenjski pot in v čas, ko se je s prekomorci vrnil v domovino. Leta 1946 se je, kot mnogi, zaposlil v Lokovškem kovačstvu. In potem je gledal kovač Rafael vse hitrejšo vrtenje našega koščka sveta. Vesel je bil, da so minili časi, ko je ostalo človeku le to, da je živel. Tudi v teh krajih se je marsikaj spremenilo...

V Srednjem Lokovcu je bilo, kot bi bila ohceta v vasi: štanti in mlaji, vsepovsod smrečje pa delovna vnema, mladež, ki je čistila travnike in ostali, z vrhano mero delovnega nemira. Nekako nad vsem je ždel nov obrat tovarne Iskre iz Šempetra pri Novi Gorici, slovesno uglajen in obetaven. Pred njim pa močje s starimi fauci, svedri, klepišči in renčelicami pa še s čim, kar je bilo pomembno tudi v dneh, ko so se na tem območju zadrževale enote 30. in 31. divizije, enote VDV ter zaledna oblast.

Zdaj sedimo na grobo stesani klopi: Ivan Humar, Fredo Bončina, Franc Šuligoj..., kovači, od kar pomnijo svet. Ivan pove, da je bilo pred vojno v tej vasi skoraj 300 hišnih števk. Desetega oktobra leta 1944 so Nemci požgali precejšen del domačij in gospodarskih poslopij. Nekaj ruševin še vedno spominja na tisti dan. Ivan pravi, da je bilo od nekdanj hudo, da pa je bilo med vojno najhujše. Tri leta je živel z družino na Banjščicah, po kapitulaciji Italije pa je začel kovati za potrebe partizanske vojske. »Pomagali smo vsak po svojih močeh,« pravi. »Naša kladiva so pela vse lepše, še posebno lepo, ko je zacvetela svoboda. Leta 1947 sem se vključil v kovaško zadrugo in se trudil, da bi kar najbolje preživel svojih devet otrok. Ne, danes ga tod ni več, ki bi si s kovaštvom služil kruh.«

V mislih sem si skušal predstavljati, kako sloni ob črnih podbojih, kako melje v brk, da smo se malo pogospodili in kako se v teh krajih kmetovati nikoli ni izplačalo. Fredo je partizanal v Beli krajini in je bil eden izmed dvanajstih Bončinovih otrok pa tudi eden najboljših lokovških kovačev. Kovači so bili tudi štirje njegovi bratje. Temu delu je zapisal 51 let. Vanj je prikovano resno otroštvo, sovražstvo do italijanske oblasti, ki je hotela Slovence na tej zemlji ugonobiti in vanj je ukovana sreča, ki se je rodila v svobodi. Le včasih se mu stoji po daljnih časih, po vaškem pevskem zboru, po vrvežu v šoli, ki je že nekaj let zaprta, po ohceti, ki jih je bilo več kakor pogrebov. Ljudje so beža-

li v dolino, vse kar si v teh krajih lahko imel, si moral prigarati s kladivom. Mladi so hoteli imeti več. »Če bi dobili ta obrat, ki ga je postavila Iskra iz Šempetra, če bi dobili ta obrat pred desetimi leti...?«

Franc je prikimal in dodal, da bi bila v tem primeru Lokovec vas mladosti in ne utrjen spomin. »O, še so mladi, ki se poročijo v Lokovec. Res, da ohceti pripravijo v imenitnejših gostilnah daleč naokrog, toda pripravljeni so živeti v tej vasi in odslej bo teh primerov vedno več. Tudi cesto imamo, da se je veselje voziti po njej. Rečem vam, izseljevanje se bo nehalo! Še drugi se bodo naselili v naše vasi!« Možje so govorili o sreči in zadovoljstvu, o ponosu nad vsem, kar se je naredilo v naših krajih v letih po vojni. Vedno znova so poudarjali željo, da bi bilo vedno tako. Za denar pa so rekli, da je od nekdanj veliko pomenil in da danes ni dosti drugače. Zdi se, da s srečo sosedova zavist ne umre.

★

»Si prišel na razstavo?« me je vprašal Bruno Batistič, ko sva si segla v roke. »Si jih videl, može, kako so ogreti! Ti kraji se niso dosti spremenili. Nikoli ne bom pozabil časa, ko sem bil po kapitulaciji Italije z Gradnikovo brigado na tem območju. V teh krajih sem izgubil brata – partizana. V tistih najtežjih trenutkih, ko mi je nesreča trgala srce, so mi bili domačini v nepozabno oporo. Hudo mi je kadar vidim, da ne živijo v razmerah, kakršne so si zaslužili. Samo v njihov krožnik je treba pogledati in spoznaš, da je skromnost najpomembnejši del njihovega načina življenja: porcija kislega mleka, dva krompirja...!«

Ves dan sem hodil naokrog. Pod večer me je ustavila ženica rekoč: »Vi ste novinar, kajne? Ste že sploh danes kaj jedli? Stopite no v hišo!« Srčnost je roža, ki ne raste na vsakem travniku.

Silvo Teršek

Titovke in peterokrake

Poslednji govornik na seji Komisije za mednarodne odnose na 11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije je bil predsednik Kluba Jugoslovancev v Ulmu (Zahodna Nemčija) Dušan Drakulić:

... Toplo so bile pozdravljene njegove besede ko je, vidno vznemirjen, s kongresne govornice obvestil delegate, da je aktivnost v klubih naših delavcev »čvrsta spona z našo drago domovino« in da se uresničuje na osnovi naših socialističnih principov in interesov naše, jugoslovanske skupnosti.

»Še imamo otroke, ki malo ali sploh ne poznajo domačega jezika. Nas to boli, saj vsi želimo, da bi bil vsak otrok zares pravi Jugoslovan. Začeli smo tako, kakor po osvoboditvi, da jim zavzememo rdeče rutice, dajemo titovke in peterokrake, da jih skupno vodimo na izlete,« je rekel Drakulić.

BORBA – 23. junija 1978

Iz portreta udarnika

Z nekaj več kot sedmimi leti, je bil Srdjan Vučković najmlajši brigadir. Zdaj je ta desetletni odlični učenec Osnovne šole Drinka Pavlović iz Beograda že stari brigadirski as. Za seboj ima tri delovne akcije: »Moravo«, avtomobilsko cesto bratstva in enotnosti, »Beograd-Bar« in zdaj julija se pripravlja na »Djerdap«. Vse sami veličastni podvigi naših delovnih ljudi in mladinskih rok oziroma mladinskega prostovoljnega dela.

Za svoj prispevek ima Srdjan Vučković udarniško značko.

Na akciji je najlepše tovarišstvo, pravi odločno in kaže, da je to trdno pričrpan. Vprašamo Srdjana, kaj je tovarišstvo. Malo se zamisli, pa reče, da je to »kadar vsi skupaj zapojejo ob delu, ko se sprehajajo, igrajo nogomet in namizni tenis, kadar jih obišče brigadir Dule, ki se je poškoval, pa ni več brigadir.«

MLADOST – 23. junija 1978

Priden delavec mora priti do besede

»Tu je imenitno! Človek je lahko samo zadovoljen,« je rekel Miha Marinko in pokazal na množico delegatov in gostov, zajetih v posebnem delegatskem vzdušju, in na lepe prostore kongresnega centra Sava. »Veliko je bilo na-

rejenega v naši partiji. Ta stavba, kjer je kongres, se mi zdi, kot da združuje pamet in delo. Ta združitev bi morala obveljati povsod v praksi, še posebej v samoupravi. Naš tovariš Tito je lepo rekel, da bomo konkurenčni svetu, če bo naš delavec nagrajevan po delu. Priden delavec mora priti do besede, tako da bo lenuhu lahko porinil na stran. Dokler bo preveč lenuhov, tako dolgo nam bo tudi prepogosto škripalo. Preveč imamo takih, ki dosti govorijo, pa malo naredijo. Ob vsem tem pa je še to, da tisti, ki največ govorijo, tudi najmanj povedo. Navadno je tako, da tisti, ki malo govorijo, tako največ pove.«

VEČER – 21. junija 1978

Delo se vrednoti tudi s priznanji

Tako pridemo do vprašanja o družbeni naravi jubilejnih nagrad in o razmerju med materialno in moralno komponento. Nagrada mora pomeniti priznanje za ustvarjeni delovno-proizvodni in samoupravno-družbeni prispevek. Podeljevanje nagrad po nekakšnem avtomatizmu za določen čas, prebit v delovni organizaciji, za »privrženost kolektivu«, lahko izraža ali celo konservira drobnolastniške odnose. Dobiti je mogoče vtis, kot da je prav tak vidik favoriziran.

Mnogo več pozornosti seveda služi moralni vidik jubilejnih nagrad, ki je neopravičeno podcenjen. Obsevani s denarjem kot da menimo, da je nekdo, ki je zavestno in pridno delal in bil dober samoupravljelec, ustrezno družbeno nagrajen, če prejme en ali dva mesečna dohodka! Pozabljamu mu dati tudi plaketo ali kakšno drugo priznanje, ki njegove ustvarjalnosti ne vrednoti samo z vidika trošenja delovne sile, temveč ga uveljavlja tudi kot osebnost. (In kaj reči o obletnicah, ki se praviloma končajo z razdelitvijo ur brez ene same tople tovariške besede!)

... V kolektivih, ki so vrstniki naše socialistične graditve in samoupravljanja, lahko z dodeljevanjem posebnih plaket in drugih podobnih jubilejnih nagrad uglednim delavcem, proizvajalcem in samoupravljalcem, damo tudi širše družbeno priznanje. Tako bomo ustvarili novo, našo samoupravno tradicijo vrednotenja dela in ustvarjalnosti in spodbujanje le tega, s tem pa bomo uveljavili tudi nove odnose med ljudmi, novo etiko in nove vrednote.

KOMUNIST – 16. junija 1978

Ob dnevu borca

»Dan borca ne bi smel biti samo zunanja manifestacija, če je še tako lepa, dan borca mora biti prisoten v naših sreih!« je rekel OLEG KRIZANOVSKI-IGOR, nekdanji komisar Baze 21. »Največjih vrednot ne iščemo zunaj sebe, te so v nas!«

